BIBLIOTECA ROMANEASCĂ

ENCICLOPEDICĂ: SOCEC

ALPHONSE DAUDET

NEVESTELE ARTIȘTILOR

(Femmes d'artistes)

Traducere de EM. GĂRLEANU

Biblioteca Culturală (autori străini contimporani)

No 11-12

PREȚUL 55 BANI

www.digibuc.ro

LIBRĂRIA

SOCEC & Co

SUCURSALE
CRAIOVA : :
IAŞI : : : : :
PLOEŞTI : :

SOCIETATE ANONIMA

BUCUREŞTI

EDITURA
REGISTRE
COPIERE
PAPETĂRIE

DEPOZIT DE HÂRTIE

MARE ASORTIMENT DE

CARŢI ŞI PUBLICAŢII

ROMÂNEŞTI ŞI STREINE

ARTICOLE DE BIURO

PICTURĂ, DESEN

ETC., ETC.

www.digibuc.ro

BIBLIOTECA ROMÂNEASCĂ
ENCICLOPEDICĂ „SOCEC“

No. 11-12

ALPHONSE DAUDET

NEVESTELE ARTIŞTILOR

(LES FEMMES D'ARTISTES)

TRADUCERE DE

EM. GÂRLEANU

BUCUREŞTI
Editura Librăriei SOCEC & Co., Societate Anonimă
1908

www.digibuc.ro

16610

www.digibuc.ro

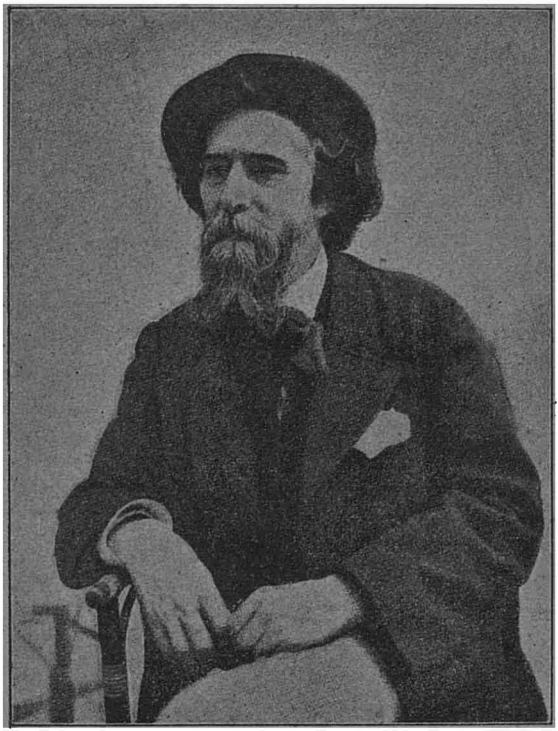

Si on se faisait Dieu, pour
se soustraire à cette angoisse, avec tous
ce que nous devinons derrière nous de lois
physiques et morales, qui de nous
pourrait y survivre!

Alph. Daudet

www.digibuc.ro

DOCTORIA SUFLETULUI
J. POPESCU BAJENARU
AUTOR Alfons Daudet
VOL. Nerestele artiștilor
№ 1017 ANUL 1908

Câteva cuvinte asupra traducerilor

„La bătrîneţe vă poclonesc o tălmăcire a tinereţelor mele", zice poetul Costaki Conaki cititorilor, în cele cîteva cuvinte din prefaţa cu care începe *tălmăcirea* lui, din 1844, a romanului „*Matilda*", datorit d-nei Cottin. După o activitate literară care îl făcuse atît de popular în Moldova, — unde nu i se suspinau *ahurile* şi *ofurile?* — iată că Costaki Konaki, găseşte de datoria lui să dee cititorilor şi traducerea pe care o făcuse *în tinereţe*. Şi nu e singur. Cine se încumetă a răsfoì cărţile, peste scoarţele cărora vremea apasă ca peste capacele unor sicriuri cu moaşte, poate vedea cum cei bătrîni, înaintaşii fericiţi şi blînzi ai vremurilor crunte de astăzi, împleteau slova lor încîlcită, — dar cu ce limpezime de limbă! — în traducerile lor, în traducerile cari rămîn încă strălucitoare, deşì atît de sfioase, în faţa celor de astăzi.

Cei bătrîni găseau o datorie să înavuţească literatura românească, cu ce credeau mai deosebit din literaturile străine. Poate ale-

www.digibuc.ro

gerea nu era totdeauna nimerită. Da. Dar scopul! Dar munca răbdătoare! Dar frumusețea limbei fragede, și adevărat românească! Parcă îți pare rău cînd te gîndești, că un scriitor cum a fost Conaki, a închis atîtea frumuseți în traducerea unui roman ca Matilda d-nei Cottin. Răsfoiți paginile cărții și vă veți încredința.

Ceeace bătrînii luau drept o datorie, credem că tot drept o datorie trebuie să luăm și noi. Fiecare din scriitorii tineri ar putea să dee cîteva traduceri din capodoperele literaturilor universale, și să le dee la *tinerețe*, ca la bătrînețe să poată închega operele cari au nevoie de odihna minții. Cel puțin astăzi, în starea de acum a literaturii noastre, e tot atît de mult talent, pe cît *atuncea* era de multă sîrguință și răbdare.

Firește, munca e grea, dar ce nu e greu pe lume, și'n aceeași vreme ce nu e ușor, cînd dai aripi sufletului și avînt inimei.

Em. Gârleanu

1908, Septemvric.

www.digibuc.ro

Notiță Bio-Bibliografică

Alphonse Daudet s'a născut la Nimes, în 13 Maiu 1840. Liceul și-l făcu la Lyon, dar lucru care se întîmplă atît de des, căci mai toți scriitorii se ridică dintre oamenii săraci, neavînd mijloace, e silit să-și întrerupă studiile și să facă, pentru ca să-și cîștige pînea zilnică, pe repetitorul în colegiul din Alais. Multe din amintirile acestei vieți închise se găsesc așternute în romanul său: *„Le petit Chose"*. În 1857, pe cînd era în vrîstă de 17 ani, vine după fratele său, în Paris, și încearcă să scrie literatură, pentru care de mult încă simțise că are aplecare. În *„Les Souvenirs d'un homme de lettres"*, și în altă scriere a sa: *„Trente ans de Paris"* se întrezăresc începuturile tînărului scriitor, menit mai tîrziu, să umple lumea cu faima lui. Cel dintăiu volum al său, e, firește, un volum de poezii: *„les Amoureuses"* (1858); deci, la 18 ani! Una din bucățile publicate: *les Prunes*, îi face, repede, renumele. Coloanele ziarelor i se deschid, și avîntul e luat. Pe vremea aceea se mai găseau și oameni cu inima largă, și astfel ducele de Morny îl ia de secretar. In această slujbă Daudet avea îndatorirea... să-și încaseze regulat leafa. Era

www.digibuc.ro

doar, „secretar onorific“! — un post astăzi desființat, mi se pare, chiar și'n Franța! Destul că libertatea îi dă răgazul trebuincios ca, în colaborație cu Ernest L'Épine, să deie cea dintăi piesă a lui: „*La dernière Idole*“. Apoi operele vin, una după alta, fără întîrziere, dar și fără a-l oprì ca'n 1870, cînd strigătul de desnădejde al Franței cutremura toată lumea, să alerge, și să iee parte la sguduirea adîncă pe care cel mai nobil popor din lume o încerca. Și, ca un răsunet al durerii lui, dă la lumină o nouă scriere: „*Lettres à un absent*“, — pagini de mîhnire și de jale.

Romanul „*Jack*“ (1876) îl face celebru. George Sand plînge, cînd îl citește,—poate cea din urmă carte pe care o citește dînsa, căci în acelaș an moare; iar Zola, căruia Daudet îi luase înainte în celebritate, era gelos de vînzarea, în mii și mii de exemplare, a acestei cărți. Nu bănuia că peste doi-trei ani romanele lui aveau să se împrăștie în sute de mii de exemplare peste toată fața pămîntului!

Daudet ducea o viață liniștită, în mijlocul familiei lui, și a vrafurilor de hîrtii pe care el își însemna observațiile zilnice. O singură dată, un critic,—l-a silit să ieie spada și să lupte pentru adevăr și arta lui. Și fu învingător.

Operele lui Daudet sînt foarte numeroase;

www.digibuc.ro

dăm pe cele mai însemnate: „*Le petit Chose* (1868); *Aventures prodigieuses de Tartarin de Tarascon* (1872); *les Femmes d'artistes* (1874); *Fromont Jeune et Risler aîné* (1874); *Jack* (1876); *Le Nabab* (1877); *les Rois en exil* (1879); *Nouma Roumestan* (1881); *l'Évangéliste* (1883); *Sapho* (1884); *Tartarin sur les Alpes* (1885); *l'Immortel* (1888); *Port-Tarascon* (1890); *Soutien de famille* (1898), cel din urmă roman al lui.

După mulți ani de suferință, pe care dînsul o îndura cu eroismul oamenilor ce își urmăresc cu orice preț drumul până la capăt, căci au de îndeplinit un scop în viață. Alphonse Daudet moare în ziua de 16 Decemvrie 1897. Și întreg Parisul ieși să vadă, trecînd în pasul cailor, spre locul cel de neclintită și tainică odihnă, pe acela care pusese din viața lui în sufletul atîtor eroi, pe cari toți îi cunoșteau, și cari, de atîtea ori, poate că le smulsese un zîmbet, sau o lacrimă furișată de supt gene pe foile cărții.

N.B. Până astăzi, afară de traducerea de față, s'au mai tradus din A. Daudet, în românește, pe cît știm, multe din nuvelele și schițele lui,—prin reviste; romanul „*Fromont jeune et Risler aîné*", supt titlul *Fromont și Risler*, în Edit. Samitca; și „*Sapho*" în Edit. Minerva, de către traducătorul lucrărei de față, în colaborare (în ceiace privește numai întâia așternere din original) cu d-na S. Th. Voinescu, din Bîrlad.

www.digibuc.ro

NOTIȚĂ CRITICĂ

Nu pentru valoarea sa literară extraordinară publicăm această operă într'o traducere care, dealtminteri, precum lesne vor vedea cititorii, are calităţile obișnuite ale stilului limpede, viu, mlădios și firesc al d-lui Em. Gârleanu. *Alphonse Daudet* este un scriitor care poate n'a izbutit decît o singură dată să fie *mare* scriitor — și anume în romanele ce au de erou pe Tartarin, și cu deosebire în *Tartarin sur les Alpes*. Mai artist decît Zola, dar cu mai puțină viață bogată decît dînsul, — mai puțin poet decît Maupassant, marele vizionar al realismului, dar cu o apucătură de spirit ce poate da unui scriitor veșnicia,- Daudet se arată în multe din scrierile sale, mai mult ca un temperament de luptă, decît de pură contemplație. El vede realitatea, dar rareori se poate ridica deasupra ei, rareori o poate pătrunde cu atîta putere încît s'o poată stăpîni, s'o poată încălzi în

www.digibuc.ro

căldura sufletului său senin şi s'o poată purifica de acel element contingent şi supărător al preocupărilor sale de om.

El nu poate în genere să ne înfăţişeze fiinţele şi lucrurile în adevărul lor adevărat, nici cel puţin în lumina fermecătoare şi statornică a sufletului său de scriitor umoristic acì duios, acì rece. El se supără sau se bucură de firea lor iar această supărare şi bucurie nu izbuteşte să se stingă în acea lumină, să se absoarba în acea oglindă vie a sentimentalităţii artistice, ci se simt ca nişte note false mai mult sau mai puţin surde — şi uneori destul de puternice — pe cari *omul* le întroduce în melodia încîntătoare a *poetului*. Daudet se arată astfel de multe ori ca un temperament poetic, care este stricat prin apucături retorice; şi de aceea multe din lucrările lui ne par *ibride* în concepţie şi manierate în formă. Dintre acestea fac parte şi povestirile din „Les femmes d'artistes" cari, din punct de vedere literar-poetic, sînt caracteristice tocmai pentru acest fel *necomplet* al scriitorului francez.

Dar dacă din acest punct de vedere povestirile de faţă n'ar fi meritat o traducere din partea unui scriitor român al cărui remarcabil talent literar ar fi putut fi cheltuit mai bine în alte lucrări mai clasice — ele totuşi au o

www.digibuc.ro

net găduită valoare instructivă şi chiar educativă.

Alphonse Daudet, în adevăr, în aceste povestiri, ne înfăţişează cîteva căznicîi de artişti — legitime şi nelegitime — luate după natură şi abia înfăşurate în vălul ficţiunii. Mai mult în descrieri decît în naraţiuni, mai mult cu ochii omului care osîndeşte decît cu ai poetului care vede, simte şi înalţă, mai mult schiţînd de cît adîncind şi analizînd — dar cu o artă de scriitor ce nu se poate tăgădui — el ne arată cîteva cazuri de acestea, cunoscute de dînsul, cari mai toate concurg să întărească ideia, ce o expune în Prolog: *artistul nu trebuie să se căsătorească.* Artistul prin esenţă trebuie să fie slobod de or'ce legături prea strînse cu viaţa practică. El este, prin esenţă, veşnicul sclav al talentului său, al inspiraţiunii sale, care nu cunoaşte alt stăpîn decît pe ea însăşi. Rari sînt artiştii cari lucrează cu metodă — cu metoda omului practic, care ştie la or'ce ceas din zi ce are de făcut. Inspiraţia este plină de nazuri şi n'ascultă glasul raţiunii practice, care vrea s'o supună cerinţelor societăţii. Iar căsătoria, în care soţii trebuie să ţină seamă unul de trebuinţele celuilalt şi amîndoi de ceeace se cheamă lume, este tocmai mijlocul cel mai bun pentru a stingherî libertatea activităţii artistice. Aceasta e ideia— înlănţuirea acelor douăsprezece povestiri este

www.digibuc.ro

ca un fel de pledoarie *sui-generis*, în care însă Daudet face greşeala de a vrea să fi prea mult poet, iar alteori prea foiletonist.

Or'cum ar fi, aceste povestiri au o netăgăduită valoare *documentară*, cu atît mai mare, cu cît se datoresc unui scriitor cu meritele lui Daudet şi cu cît, mai ales, aşa cum sînt, sînt *unice* în felul lor. Aşa fiind, se înţelege de ce folos educativ poate fi lectura lor. Bărbaţii şi femeile cu spirit practic vor vedea dintr'însele cît de nedrepţi sînt adesea cu artiştii; dar şi spiritele artistice, la rîndul lor, vor învăţa să fie mai îndulgente cu aceia, cărora apucăturile lor prea egoiste, în supremul lor altruism, le fac viaţa nesuferită şi amară.

www.digibuc.ro

PROLOG

Întinşi, cu ţigările în gură, pe divanul larg din atelier, cei doi prieteni — poetul şi pictorul — vorbeau într'o seară, după cină.

Venise pesemne ceasul înduioşerilor şi al destăinuirilor. Lampa împrăştia o lumină dulce, adăpostind această convorbire supt cercul resfrînt de abajur; iar în bătaia lui de abia se deslușea luxul ciudat al nemăsuraţilor păreţi încărcaţi de pînze, de arme, de covoare, păreţi acoperiţi sus de un geamlîc, prin care albastrul închis al cerului pătrundea în toată voia. Numai portretul unei femei, puţin plecat înainte, ca pentru a asculta, ieșea pe jumătate din umbră, tînăr, cu ochii vii, cu tăietura guri serioasă şi bună, din buzele căreia se revărsa un zîmbet isteţ, ce părea că apără şevaletul bărbatului în potriva tuturor proștilor şi-ai cîrciobaşilor. Un scaun scund, depărtat de lîngă

www.digibuc.ro

foc, şi doi papucei albaştri, aruncaţi pe covor, arătau că'n casă era şi un copil; şi 'n adevăr, din odaia de alături, în care intraseră mama şi îngeraşul, izvorau gănguriri, hohote dulci de rîs, — sgomotul fermecător al unui cuib ce aţipeşte. Toate acestea răspîndeau în această încăpere artistică un nedesluşit parfum de fericire familiară fericire pe care poetul o sorbea cu nesaţiu.

— Nici nu mai rămîne vorbă, dragul meu, zise prietenului său, tu ai avut dreptate. Nu sînt mai multe feluri de fericiri. Fericirea e asta, — alta nu-i... Trebuie să mă însori."

PICTORUL

Pe cuvîntul meu că asta n'o s'o fac... Însoară-te singur, dacă ţii cu tot dinadinsul. Eu nu mă amestec.

POETUL

De ce?

PICTORUL

Pentrucă... pentrucă artiştii nu trebuie să se însoare.

POETUL

Asta-i prea mult... Îndrăzneşti să spui aceasta aici, şi lampa nu se stinge dintr'o

www.digibuc.ro

dată! şi zidurile nu se dărîmă deasupra capului tău!... Gîndeşte-te, nenorocitule, că de două ceasuri nu faci altceva decît să-mi dai priveliştea fericirii pe care o doresc şi dela care tu mă opreşti. Nu cumva eşti din întîmplare ca bogătaşii cei haini, cari-şi măresc mulţumirea cu suferinţele altora, şi cari se simt mai bine în faţa focului cînd ştiu că afară plouă, şi că atîţia nenorociţi sînt fără adăpost?...

PICTORUL

Gîndeşte despre mine ce pofteşti. Te iubesc prea mult şi nu-mi vine să te ajut să faci o prostie, o prostie fără de leac.

POETUL

Mă rog, ce-i,—ce 'nseamnă asta? Atunci tu nu eşti mulţumit? Cu toate astea mi se pare că aici la tine poţi sorbì fericirea din plin, după cum poţi să te îmbeţi de aerul proaspăt al cîmpului la fereastra unei case de ţară.

PICTORUL

Ai dreptate, sînt fericit, pe deplin fericit. Îmi iubesc femeia din tot sufletul. Cînd gîn-

www.digibuc.ro

desc la copilul meu, rîd singur de plăcere. Căsătoria a fost pentru mine un port cu apele liniştite şi ocrotitoare, unul dintre acele limanuri albastre în cari se dreg pînzele şi catargele pentru călătorii noi, spre ţări necunoscute, şi nici decum unul în care cauţi să te agăţi de or'ce, cu primejdia de a mucezi acolo pentru totdeauna. Niciodată n'am lucrat mai bine ca de cînd m'am căsătorit; şi cele mai bune tablouri ale mele sînt din această vreme.

POETUL

Ei, atunci?

PICTORUL

Chiar de ţi-aş părea nebun, dragul meu, îţi spun că iau căsnicia mea drept o adevărată minune, drept ceva neînţeles, neobişnuit. Da, cu cît văd mai bine ce înseamnă o căsnicie, cu atît sînt mai minunat de norocul ce-am avut. Seamăn cu oamenii aceia cari trec pe lîngă primejdie fără să o bănuiască, şi cari îngălbenesc în urmă, încremeniţi de îndrăzneala ce-au avut.

www.digibuc.ro

POETUL

Mă rog, şi cari sînt primejdiile acele atît de îngrozitoare?...

PICTORUL

Cea dintăi, cea mai mare dintre toate, e pierderea talentului sau slăbirea lui. Şi cred că asta înseamnă ceva pentru un artist... Căci te rog să bagi bine de seamă: acuma nu vorbesc de împrejurările obişnuite ale vieţei. Sînt şi eu de părere că însurătoarea e un lucru foarte priincios, că cea mai mare parte dintre bărbaţi nu înseamnă ceva decît din clipa în care familia îi întregeşte cu binefăcătoarele ei înrîuriri. Ba, adeseaori, căsătoria e o cerinţă a breslei ce ai. Nici nu-mi pot închipuì, spre pildă, pe un notar, burlac. N'ar avea încălarea, măreţia trebuitoare slujbei... mă rog... Dar pentru noi toţi, pentru noi pictorii, poeţii, sculptorii, muzicanţii, cari trăim în afară din viaţa de toate zilele, îngrijaţi numai să o pătrundem, să o întrupăm, ţinîndu-ne puţin mai depărtaţi de ea, întocmai cum te dai înapoi din faţa unui tablou ca să-l vezi mai bine, pentru noi, zic, căsătoria nu poate fi deloc o re-

www.digibuc.ro

gulă. Fiinţei nervoase, năzuroase, simţitoare acestui bărbat-copil ce se numeşte *artist*, îi trebuie o femeie anume plămădită, o raritate; şi cel mai bun lucru e nici să n'o cauţi... Ei! ce bine a înţeles lucrul acesta Delacroix, pe care tu îl admiri atîta! Ce frumoasă viaţă — închinată numai artei -- a dus dînsul între cele patru ziduri ale atelierului! Mă uitam zilele trecute la căsuţa lui din Champrosay şi la grădiniţa lui de călugăr, năvălită de trandafiri, prin care s'a plimbat singur-singurel, douzeci de ani dea-rîndul! Aceasta e pacea şi pustnicia burlăciei!... Ei bine, închipuiţi pe Delacroix însurat, tată de familie, în spate cu toată grija creşterii copiilor, cu necazurile băneşti şi-ale bolilor ce l-ar fi ameninţat; crezi că în astfel de împrejurări opera lui ar fi fost aceeaşi ?

POETUL

Tu-mi aduci pildă pe Delacroix, eu îţi pun de potrivnic pe Victor Hugo... Crezi că pe dînsul l-a stingherit căsnicia, l-a împiedicat să scrie atîtea cărţi admirabile?...

www.digibuc.ro

PICTORUL

Din potrivă, şi eu cred, ca şi tine, că însurătoarea nu l-a stingherit deloc... Însă nu toţi bărbaţii au geniu ca să aibă dreptul la ertare, nici strălucirea unei faime mari, în razele căreia să se usuce lacrimile de pe obrazul fiinţelor acelora pe care dînşii le fac să plîngă... În afară de asta, crezi că e plăcut lucru să fii nevasta unui om de geniu? Sînt femei de bariergii cari sînt mai fericite decît ele.

POETUL

Cu toate astea mi se pare un lucru foarte ciudat discursul acesta în potriva căsniciei, ţinut de un om însurat şi fericit că e.

PICTORUL

Îţi spun încă o dată că nu e vorba de mine. Părerea mea e trasă din toate nefericirile pe care le-am văzut aiurea, din toate neînţelegerile atît de dese, în căsniciile artiştilor, tocmai din pricina felului nostru ciudat de-a fi. Uită-te la sculptorul cela, care în plină putere a talentului şi-a vrîstei, fuge în străinătate numai să scape de

www.digibuc.ro

femeia şi copiii lui. Oamenii l-au învinovăţit, şi nici nu rămîne vorbă, că eu nu-l apăr. Cu toate astea, cît de bine înţeleg împrejurările cari l-au adus să facă pasul acesta! Era un băiat care-şi iubea arta la nebunie, şi pe care lumea şi legăturile cu ea îl înspăimînta. Nevasta lui, deşi femeie bună şi deşteaptă, în loc să-l scoată din mijlocul lumii care nu-i plăcea, dînsa, l'a supus, zece ani în şir, la fel de fel de îndatoriri sociale. Îl silea să facă o grămadă de busturi oficiale: — nişte „burtăverde" uricioşi, cu tichii de catifea în cap, femei fără nici o gingăşie, slabe ca nişte scobitori. Apoi îl stingherea dela lucru de cîte zece ori pe zi, cu vizite fără de nici un scop, iar, serile, după ce îi pregătea hainele negre şi mănuşile albe, îl tîra din salon în salon . . . O să-mi spui că trebuia să-i puie piciorul în prag, şi la toate îmbielele ei să-i răspundă fără 'nconjur: „Nu"! Dar tu nu ştii că tocmai viaţa noastră, trăită mai mult într'un loc, ne face să fim mai legaţi de casă decît ceilalţi? Aerul odăii noastre ne înfăşoară, fără dînsul nu putem, şi dacă în el nu s'o strecura o licărire de ideal, ne facem greoi şi ne obosim

www.digibuc.ro

curînd. Dealtfel, artistul pune de obiceiu toată puterea şi vioiciunea ce o are în opera lui, şi 'n urma acestor lupte singuratice şi răbdătoare, se trezeşte fără de nici o voinţă în faţa nimicurilor vieţii. Femeia se joacă cu el ca mîţa cu şoarecele. Nici un altul nu e mai uşor de îmblînzit, de cucerit. Decît toate au o margină. Să ferească Dumnezeu ca dînsul să simtă prea tare jugul! Şi dacă într'o bună zi cătuşele, în cari e ţinut, îl strîng prea tare, de ajunge să-i înpiedice şi încordările lui artistice, el şi le smulge dintr'o singură mişcare, şi, despreţuindu-şi slăbăciunea, scapă, ca şi sculptorul nostru, tocmai dincolo de graniţă...

Femeia ăstuia a rămas mirată de plecarea lui. Nenorocita poate că se întreabă şi astăzi: „Ce i-am făcut?“ Nimic. Numai nu l-a înţeles. Căci nu-i de-ajuns să fii numai bună şi deşteaptă, ca să fii o adevărată tovarăşe a artistului. În afară de asta trebuie să ai o măsură rară în toate lucrurile, o supunere veşnic zîmbitoare, şi tocmai lucrul acesta e grozav de rar la o femeie tînără, neştiutoare lacomă de viaţă... Eşti tînără, ai luat de bărbat un om cunoscut, primit pretutindeni.

www.digibuc.ro

Domne! îţi place să te arăţi puţin la braţul lui în lume! Nu e firesc? Bărbatul însă, din potrivă; se face mai sălbatec pe măsură ce lucrează mai bine, găseşte ceasurile prea scurte, şi, îndeletnicirea lui fiind grea, nu vrea să fie purtat ca o icoană. Şi iată-i nefericiţi pe amîndoi! Şi fie că bărbatul se împotriveşte sau nu, viaţa lui, ori şi cum, e ieşită din făgaşul, din liniştea ei... Cîte căsnicii nepotrivite de aceste n'am cunoscut, căsnicii în cari femeia era pe rînd cînd victimă cînd călău,— de cele de mai multe ori călău în loc de victimă, şi mai totdeauna fără ca ea să bănuiască măcar! Iată, seara trecută, am fost la muzicantul Dargenty. Mai erau cîţiva. Îl rugarăm să cînte la pian; abea începuse una dintre frumoasele mazurci cavalereşti, care a făcut dintr'însul moştenitorul lui Chopin, şi femeia lui se puse să vorbească mai întăi încet detot, pe urmă mai tărişor. Puţin cîte puţin convorbirea se înflăcără. După o clipă, numai eu singur ascultam. Atunci el a închis pianul şi mi-a spus zîmbind, cu un aer mîhnit: „Întotdeauna se'ntîmplă aşa... nevestemei nu-i place muzica.“ Îţi poţi închipuì ceva mai grozav, decît să ai o femeie care nu-ţi

www.digibuc.ro

iubește arta?... Ascultă-mă, dragul meu, nu te însura. Ești singur, ești liber. Păstrează-ți cu sfințenie singurătatea și libertatea ta.

POETUL

Ei, drace! Știu că ți-i ușor să vorbești de singurătate. Fiindcă, acuma cînd voiu pleca, dacă ți-o venì poftă de lucru, o să te așezi ici, lîngă focul care aţipește, și o să poți gîndì în voie, fără să simți împrejurul tău golul acela, pustiul neclintit în care inspirația se împrăștie, se topește... Și la urma urmei, tot mai merge să fii singur în orele de lucru; dar sînt clipe de plictiseală, de desnădejde, cînd te îndoiești de tine, de arta ta. Numai atunci poți prețuì ce fericire e să ai alături, mereu gata la or'ce, un suflet iubitor, căruia să-i împărtășești mîhnirea ce te-apasă, fără teamă că-i vei tulbura încrederea, avîntul neclintit al inimei.. Dar copilul..... zîmbetul lui îngeresc, care se revarsă mereu, făr' de nici o pricină nu-i cea mai bună întinerire morală pe care o poți avea? Ei! de cît ori nu m'am gîndit la asta? Pentru noi artiștii, oameni îngînfați, ca toți acei ce trăiesc din izbînzi,

www.digibuc.ro

din acea stimă uşoară, ciudată şi lunecoasă ce se cheamă „*renume*“, pentru noi aceştia, copiii sînt cu totul trebuitori. Ei singuri ne pot mîngîia că îmbătrînim... Tot ce pierdem noi, copilului i-e dat să cîştige. Izbînda pe care tu n'ai avut-o, îţi zici: „o s'o aibă el“, şi pe măsură ce ţi se răreşte părul, ai bucuria să-l vezi crescînd, undulîndu-se, aurindu-se, plin de putere, pe căpuşorul bălaiu de lîngă tine.

PICTORUL

Ah! poete, poete... ai gîndit tu vreodată cu cîte inspiraţii trebuie să-ţi îndopi condeiul şi penelul ca să hrăneşti cuibul familiei?

POETUL

În sfîrşit, poţi spune tu ce vrei: artistul e născut să trăiască în familie; aceasta e atît de adevărat, că cei dintre noi cari nu se însoară, se încurcă în căsnicii aduse de întîmplare, ca şi călătorii, cari, obosiţi că se găsesc mereu fără locuinţă, se aşază în urmă într'o odaie de otel, şi îşi petrec toată viaţa cu anunţul pe uşă: „Aici se închiriază camere cu luna şi cu noaptea.“

www.digibuc.ro

PICTORUL

Aceia fac rău, căci încearcă toate plictiselile căsătoriei fără să-i poată gusta niciodată bucuriile.

POETUL

Vra să zică mărturiseşti că sînt bucurii?...

În loc să răspundă, pictorul se sculă, se duse şi căutâ prin raftul de desemnuri şi schiţe, un manuscris mototolit, şi, venind spre prietenul său, îi spuse:

Putem vorbì mult şi bine fără să ne biruim unul pe altul... Dar, fiindcă tu, cu toate cele ce ţi-am spus, vrei să încerci să te căsătoreşti, iată o mică lucrare pecare te sfătuiesc să o citeşti. Bagă bine de seamă, că e scrisă de către un om căsătorit, foarte îndrăgostit de femeia lui, foarte fericit în gospodăria lui, un om ciudat, care, petrecîndu-şi viaţa în mijlocul artiştilor, şi-a trecut vremea a schiţa cîteva din căsniciile despre cari ţi-am vorbit adineoarea. Dela cea dintâi până la cea din urmă linie a cărţii acesteia, tot

www.digibuc.ro

e adevărat, — atît de adevărat, că autorul nu s'a înduplecat niciodată s'o publice. Citeşte-o, şi pe urmă vino să vorbim. Cred c'o să-ţi schimbi părerea...“

Poetul luă caietul; dar nu-l păstră bine, aşa că putui smulge cîteva foi din cărticica ceia, şi, fără să-mi pese, le dau publicului.

www.digibuc.ro

DOAMNA HEURTEBISE

www.digibuc.ro

I

DOAMNA HEURTEBISE

Femeia asta într'adevăr că nu fusese făcută să iee de bărbat pe un artist; mai cu seamă pe diavolul cela de băiat, înflăcărat, svăpăiat, şi plin de viaţă, care pornise la drum cu nasul în vînt, cu mustaţa sburlită, purtîndu-şi cu sfruntare numele lui ciudat,— Heurtebise, ca un dispreţ, pentru tot ce e prevedere prostească şi prejudecată bugheză. Cum, prin ce minune oare, femeiuşca ceea, crescută în prăvălioara unui giuvaergiu, în dosul lanţurilor de ceasornice şi a inelelor înşirate pe sfoară, găsise mijlocul să întoarcă mintile poetului acestuia?

Închipuieşte-ţi gingăşiile unei femei deprinse să stea la tejghea, o femeie cu trăsături neregulate, cu ochii reci şi mereu zîmbitori,

www.digibuc.ro

cu o faţă lipsită de or'ce tresărire, dar îndatoritoare, o femeie fără de nici o mlădiere, dar cu o oarecare aplecare pentru ce-i strălucitor, zîngănitor, aplecare pe care o moştenise fără de îndoială dela tatăl său, şi care o făcea să fie înpopoţonată cu fionguri de mătasă la fel cu restul îmbrăcămintei, cu cordoane şi cataname; în afară de asta, avea părul totdeauna pieptenat de frizer, lins peste tot cu cosmetic, de-asupra frunţii mici, încăpăţînate şi înguste, pe luciul căreia lipsa încreţiturilor îi arăta mai puţin tinereţea decît sărăcia desăvărşită de idei. Plămădită aşa cum vezi, Heurtebise se amoreză de dînsa, o cerù, şi, cum dînsul avea şi oarecare avere, nu-i fu greu s'o capete.

Ceeace o bucura pe dînsa că făcea căsătoria aceasta, era gîndul că se mărita cu'n autor, cu'n om cunoscut, care avea să-i dee atîtea bilete la teatre cîte-i va plăcea ei. Întrucît îl priveşte pe dînsul, cred că ceea ce-l orbise, ca drept cea mai aleasă creştere pariziană, era eleganţa mincinoasă a fetei de prăvălie, apucăturile preţioase,—buzele strînse, degetul cel mic ridicat în aer; căci el era băiat de ţăran,

www.digibuc.ro

şi, cu tot spiritul lui, îi mai rămăsese ceva din obîrşie.

Ispitit de fericirea liniştită, ispitit de viaţa familiară care-i lipsea de multă vreme, Heurtebise trăi doi ani departe de prietenii lui, înfundîndu-se la ţară, în cîte vreun ungher de prin împrejurimi, mereu aproape de Parisul mare, care-l tulbura, şi după al căruia aer slab tînjea, ca bolnavii trimişi la aerul de mare, şi cari, prea istoviţi să-l îndure, vin să-l răsufle la o poştă de depărtare. Din cînd în cînd, numele lui se mai întîlnea prin jurnale sau în vreo revistă, în josul unui articol; dar nu mai avea prospeţimea ceea a stilului, avîntul care i-l cunoşteam. Noi gîndeam: ... „E prea mulţumit... fericirea o să ni-l strice“.

Dar, într'o zi, iată-l între noi! Şi-atunci am văzut bine, că nu era mulţumit deloc. Faţa îngălbenită, trăsăturile strînse, încordate de o plictiseală necurmată, apucăturile iuţi cari dădeau în furii nervoase, rîsul lui din inimă, puternic, de altă dată, răsuna acuma obosit, şi făcea un alt om dintr'însul. Nevoind să recunoască în faţa altora că se înşelase, nu

www.digibuc.ro

se plîngea; dar prietenii lui vechi de odinioară, pe cari îi poftise la el în casă, putură să se încredinţeze repede că făcuse cea mai prostească dintre căsniciì, şi că viaţa lui ieşise din făgaşul obişnuit. Din potrivă, după doi ani de căsnicie, doamna Heurtebise, rămăsese aşa cum o văzusem în faţa altarului, în ziua căsătoriei. Acelaş zîmbet dulceag şi liniştit, aceeaşi înfăţişare de negustoriţă gătită ca'n zile de sărbătoare; numai că era mai desgheţată. Acuma vorbea. În convorbirile privitoare la artă, în care bărbatul său se arunca pătimaş, svîrlind judecăţi hotărîtoare, pline de un dispreţ grosolan sau de un avînt orb, glasul, plin de miere şi fals al femeii lui, îl întrerupea deodată, silindu-l să asculte cine ştie ce părere seacă, sau ce judecată neghioabă totdeauna în afară de ceeace se vorbea. Dînsul, stingherit, încurcat, ne arunca o privire prin care îşi cerea parcă iertare, încercînd să prindă iarăşi capătul convorbirii rupte. Dar, în faţa îndărătniciei neclintite şi prea familiare, în faţa prostiei acestui căpuşor de pasere, umflat şi gol ca o gogoaşă, el tăcea, hotărît s'o lase să vorbească pănă la

www.digibuc.ro

capăt. Însă muţenia lui, pe care doamna o lua drept o batjocură, un dispreţ ce dînsul îi arunca, o scotea din sărite. Glasul acriu i se prefăcea ascuţit, se înalţa, pişca, bîzîia ca aripile unei muşte, pănă ce bărbatul, furios, isbucnea la rîndul lui, grosolan şi sălbatec.

Din certurile aceste necurmate, veşnic sfîrşite prin lacrimi, ea ieşea totdeauna odihnită, mai fragedă, ca o pajişte după ploaie, iar el frînt, înfrigurat, fără nici o putere de muncă. Încetul cu încetul chiar şi iuţelile lui se potoliră. Într'o seară fusesem de faţă la una dintre aceste sfezi dureroase. Cînd doamna Heurtebise se sculă dela masă, învingătoare, am văzut pe chipul, rămas plecat cît ţinuse cearta, al bărbatului ei, urmele dispreţului şi ale furiei ce nu putuseră să se deslănţuie prin vorbe. Şi'n vreme ce nevasta ieşea trîntind uşa în clanţă, el, cu sîngele în obraz, cu ochii în lacrămi, cu gura sucită într'un zîmbet batjocoritor şi chinuit, îi trimise o strîmbătură grozavă de furie şi durere, ca aceea a unui ucenic la spatele stăpînului. Şi după o clipă l-am auzit şoptind, cu glasul gîtuit de sufe-

www.digibuc.ro

rinţă: „Ah! cum aş mai şterge-o, dacă n'aş avea copilul!“

Căci avea doar un copil, un biet copilaş încîntător şi murdar, care se tîra prin toate colţurile, se juca mereu cu cîni mai mari decît dînsul, în ţărînă, şi cu painjenii din grădină. Mă-sa nu se uita la dînsul decît să bage de seamă că era „desgustător“, şi să-şi arate părerile de rău că nu-l dăduse la o doică, afară. Ea păstrase într'adevăr obiceiurile burghezei deprinse la tejghea, şi neorînduiala din casa lor, în care îşi plimba, de dimineaţă pănă seară, rochiile încărcate şi pieptănăturile înpopoţănate, îi amintea prăvălioarele cari îi erau atît de dragi, odăiţele întunecoase, mucegăite şi lipsite de aer, în cari te furişezi repede, în clipele de răgaz ale vieţei negustoreşti, ca să mănînci în pripă un prînz gătit prost, pe scîndurile goale ale mesei, cu urechea încordată mereu la clopoţelul uşii. În ochii fiinţilor ca dînsa, numai strada înseamnă ceva, strada în lungul căreia se scurg cumpărătorii, gură-cască, tot şivoiul acela de oameni cari, neavînd ce face Duminica, umplu uliţa dela un trotuar la altul. Aşa fiind, e

www.digibuc.ro

lesne de închipuit cît de tare se plictisea, nenorocita, la ţară; cît de mult dorea Parisul! În vreme ce Heurtebise dinpotrivă avea atîta nevoie de aerul cîmpiei pentru odihna spiritului său. Pe dînsul Parisul îl ameţea ca pe un provincial ce vine în treacăt. Dar femeia nu prea înţelegea aceasta, şi se plîngea într'una de singurătate. Ca să se mai iee, poftea prietene vechi de-ale ei. Şi cînd bărbatul lipsea, petreceau răvăşindu-i hîrtiile, însemnările, manuscrisele la cari dînsul lucra.

„Uite, draga mea, ce caraghiozlîc!“ le spunea... „Se închide cu cheia ca să scrie lucrurile astea. Se plimbă, vorbeşte singur. Eu nu înţeleg nimic din tot ce face“!

Şi dădea drumul la valuri de păreri de rău, după trecut.

„Ah! să fi ştiut... Şi cînd mă gîndesc că puteam lua pe Aubertot şi Fajon, cei cu prăvălia de pînzărie“!

Totdeauna numea pe amîndoi tovarăşii la un loc, ca şi cînd ar fi putut să se mărite cu firma. Nu stătea la îndoială să spuie lucrul acesta nici chiar în faţa bărbatului. Şi-l necăjea mereu, îl înpiedeca dela or'ce lucrare, întinzîndu-se, chiar în odaia în care scria el,

www.digibuc.ro

la taifasuri, taifasurile unor femei searbe le vorbeau tare, cari dispreţuiau meşteşugul de scriitor, fiindcă nu aduci bani mulţi şi cari luau ceasurile de muncă încordată ale lui drept o pierdere de timp.

Din vreme în vreme, Heurtebise căuta să scape din ghiarele traiului acestuia pe care îl simţea, din zi în zi, cum se făcea mai înfiorător. Atunci alerga la Paris, închiria o cameră la un otel; vroind să mai simţă viaţa de flăcău; dar deodată îl apuca dorul de copil şi se întorcea, chiar în seara aceia, la ţară, muncit de-o trebuinţă nebună să-l îmbrăţişeze. De cîte ori se întîmpla asta, lua cu el pe cîte un prieten, ca să înlăture cearta ce-l aştepta acasă, şi-l ţinea cît putea mai mult la el. De cîte ori nu era singur între patru ochi cu nevastă-sa, deşteptăciunea lui mare părea că se trezeşte, şi planurile lui de lucru, lăsate în părăsire unul cîte unul, îi veneau iar în gînd. Dar ce mîhnire era pe el cînd prietenul pleca! Ar fi vrut să-şi ţie mereu musafirii, să se agaţe de dînşii cu toată puterea plictiselii lui. Cît de trist ne întovărăşea pănă la staţia de unde omnibusul, ce făcea cursa din împre-

www.digibuc.ro

jurimi, ne lua spre Paris! Și după ce plecam, se întorcea pe drumul plin de praf, încet, cu spatele încovoiat, cu brațele căzute în voie, ascultînd sgomotul roților cari se depărtau!

Astea toate din pricină că îi era peste putință să mai ducă înainte traiul cu nevastă-sa. Ca să-l înlăture, se hotărîse să aibă totdeauna casa plină, de prieteni. Inima lui largă, plictiseala, nepăsarea, îl făcù să se înconjure de toate lepădăturile literaturii. Și curînd, în casa lui ei erau mai stăpîni decît dînsul, o grămadă de pierde-vară — de leneși, apucați, vizionari, pe cari, fiindcă țipau mai tare, toanta de femeie îi găsea încîntători, mai deștepți decît bărbatu-său. Și viața le trecea în vorbării, fără de nici un miez. Cuvintele curgeau bombănitoare și goale, un fel de șperlă 'n ochi, și bietul Heurtebise, nemișcat și mut în mijlocul acestei gălăgii, se mulțumea să dea din umeri, zîmbind. Numai cîteodată, cînd, după un prînz ce nu se mai sfîrșea, toți oamenii aceștia, așezați cu coatele pe masă împrejurul unei sticle cu rachiu, începeau una dintre bîiguelile care îl înnădușea ca fumul înnecăcios al lulelelor, se scula plin de desgust, și, neavînd puterea să

www.digibuc.ro

gonească pe toţi nenorociţii ceia, pleca el singur şi nu se întorcea cîte opt zile în şir. Într'o zi îmi spuse chiar: „Mi-i casa plină de dobitoci, şi nu îndrăznesc să mă întorc". Cu felul acesta de viaţă, nu mai putu scrie deloc. Numele lui se auzea din ce în ce mai rar, iar averea îi trecea în buzunarele celor cu mîna mereu întinsă din prejurul lui, pe cari, din spaima de a nu rămîne singur, îi ţinea acolo.

Nu ne văzusem de mult, cînd, într'o dimineaţă, primii un rînd aşternut de scrisul lui mărunţel, drag, altă dată atît de hotărît, astăzi aşa de şovăitor şi tremurat: — „Sîntem la Paris. Vino de mă vezi. Sînt plictisit." L-am găsit cu nevasta, copilul, şi cînii, în nişte încăperi mici şi posomorîte de moarte, din strada Batignolles. Neorînduiala, care aici n'avea atîta loc să se lăfăiască, părea şi mai grozavă ca la ţară. În vreme ce copilul şi cînii se rostogoleau în odăile tot atît de mari cît despărţiturile unui joc de şah, Heurtebise, bolnav, sta culcat, cu faţa la părete, într'o stare de sleire desăvîrşită. Femeia, mereu gătită, mereu rece, de abia îl privea; îmi spuse cu o mişcare nepăsătoare: — „Nu ştiu ce are."

www.digibuc.ro

Cînd mă văzù el avù o clipă de voioşie, şi rîse puțin, cu rîsul lui sănătos de altă dată care se stinse însă numai decît. Şi, fiindcă în căsnicia aceasta tulburată de lipsă şi boală, se păstrase şi la Paris obiceiurile dela țară, la vremea prînzului, răsărì un linge-blide, un om scund şi chel, țeapăn şi ațos, care trecea în casă drept cunoscătorul lui Proudhon.“ Heurtebise, care fără de'ndoială nu-i ştiuse niciodată numele, ca atare îl prezenta lumii. Cînd îl întrebai: „Cine e ăsta?“ îți răspundea cu încredere: „A! e un băiat tobă de carte, a citit şi adîncit mult pe Proudhon?“ De altfel lucrul acesta nu se prea vedea, căci spiritul lui adînc nu se dădea nici odată pe față decît la masă, cînd se plîngea de vreo friptură, rău făcută sau de vreun sos neizbutit. În dimineața asta, cunoscătorul lui Proudhon, se tînguì că prînzul fusese cum nu se poate mai prost, ceeace nu-l împiedecase să-l hăpăie el singur pe jumătate.

Cît de lungă şi tristă mi s'a părut masa asta, la căpătîiul bolnavului! Femeii îi toca gura ca de obiceiu, împărțind din vreme în vreme cîte o palmă copilului, vreun ciolan

www.digibuc.ro

cînilor, un zîmbet filozofului. Heurtebise nu se întoarse niciodată în spre noi, şi cu toate astea nu dormea. Nu ştiu dacă măcar în vremea asta se gîndea la ceva... Scump şi bun tovarăş! Hărţuit de luptele searbede şi necurmate, coarda firii lui puternice se rupsese; acum se'ndreapta spre mormînt! Agonia tăcută, care părea mai mult un desgust de viaţă, ţînù cîteva luni; pe urmă, doamna Heurtebise se trezì văduvă. Atunci, fiindcă lacrămile nu aruncase nici o ceaţă pe ochii ei curaţi, fiindcă îşi pieptăna cu aceeaşi grijă părul lucitor, şi fiindcă Aubertot şi Fajon erau tot burlaci, se măritâ cu Aubertot şi Fajon; poate cu Aubertot, poate cu Fajon, poate chiar cu ei amîndoi. Ori şi cum, avù fericirea să înceapă din nou viaţa pentru care era plămădită, vorbăria uşoară şi zîmbetul veşnic al femeilor deprinse la tejghea.

www.digibuc.ro

CREZUL DRAGOSTEI

www.digibuc.ro

II

CREZUL DRAGOSTEI [1])

Atîta vis avusese totdeauna femeia aceasta: să fie nevasta unui poet!... Dar în locul vieţii romantice şi plină de fiori ce dorea, soarta neîmpăcată îi pregătise un locuşor de fericire liniştită, măritînd-o după un proprietar bogat din Auteuil, dulce şi cumsecade, puţin cam în vrîstă pentru dînsa, şi care n'avea decît o patimă nevinovată: florile. Omul ăsta bun îşi trecea vremea cu foarfecile de grădinărie în mînă, îngrijind, curăţind un minunat răsad de trandafiri, încălzind sera, sau udînd straturile; cred că o să fiţi de părerea mea, că, pentru o biată inimă flămîndă după ideal, toate aceste nu prea erau o hrană îndestulătoare. Totuşi, vreme de zece ani, viaţa

[1]) *Amaury*, din aceasta nuveleta e schiţarea tipului lui *D'Argenlon*, unul din eroii romanului J ch., scris cu doi ani mai tarziu (1876) — N t. Trad.

www.digibuc.ro

ei curse dreaptă și neschimbată ca și aleele presărate cu nisip mărunt, din grădina bărbatului; dînsa și-a urmat calea, pas cu pas, ascultînd mîhnită, dar împăcată în sine, țăcănitul plicticos și sec al foarfecilor mereu muncite, sau ploaia mohorîtă, necurmată, care cădea din țurloaiele stropitoarelor de-asupra tufelor de flori.

Grădinarul ăsta turbat avea pentru nevastă-sa aceeași grijă migăloasă ca și pentru buruienele lui. Îi măsura frigul sau căldura odăii încărcată de buchete, și-o păzea de înghețul lui Aprilie ca și de soarele lui Martie; și 'ntocmai ca pe plantele ce se țin în ciubere, de se scot sau se vîră înăuntru la anume soroace, o silea și pe dînsa să ducă o viață regulată, cu ochii țintiți pe barometru și pe schimbările lunei.

Dînsa sta astfel îndelung, între cele patru ziduri ale grădinei, nevinovată ca o clematită, dar purtînd în sîn dorul altor grădini mai puțin îngrijite, mai puțin burgheze ști, în care trandafirii sînt lăsați să crească în seama lor, iar ierburile sălbatice se ridică în voie, mai înalte decît copacii, încărcate de flori ciudate, ne mai văzute, supt cerul înnecat de soare.

www.digibuc.ro

Astfel de grădini nu întîlnești decît în cărțile poeților; așa că dînsa cetea o mulțime de versuri, ferindu-se de grădinar, care nu cunoaștea din ale poeziei decît zicători de almanacuri:

„Dacă plouă la Sîn-Medru, — eu o știu:
Plouă patruzeci de zile mai tîrziu!"

Fără să știe să aleagă, nefericita, înghițea, lacomă cele mai proaste poeme, mulțumindu-se dacă găsea în ele destule rime la „iubire" și „amor". Apoi, după ce închidea cartea, visa ceasuri întregi, suspinînd: „Ah! așa bărbat îmi trebuia mie!"

Dar toate acestea ar fi rămas numai în închipuirea ei, dacă în răstimpul grozav în care dînsa intra în al treizecilea an, — vîrstă hotărîtoare pentru cinstea femeii, după cum ameaza e hotărîtoare pentru frumusețea zilei, — nu i-ar fi ieșit în cale cuceritorul Amaury, înflăcăratul poet, care, îmbrăcat în haine negre și cu mănușii cenușii deschise în mîni, pornea, între zece ceasuri și miezul nopții, să povestească lumii, prin saloane, dragostea învăpăiată, desnădejdile, îmbătările ei, răzimîndu-se duios de marmura căminelor, supt ploaia

www.digibuc.ro

de lumină a candelabrelor; în vreme ce femeile îl ascultau de după evantaliuri, aşezate împrejurul lui, în rochiile de bal.

Ăsta într'adevăr că putea trece drept idealul acestui fel de cîntăreţi.

Cu un cap de ciubotar fatalist, cu ochiul gol, cu faţa verzuie, se pieptăna cu frizură rusească, linsă tare cu pomadă ungurească. Amaury era unul dintre desnădăjduiţii totdeauna îmbrăcaţi la modă, unul dintre liricii reci cari plac totdeauna femeilor, şi asupra căruia neorînduiala inspiraţiei nu se ghiceşte decît din fiongul cravatei abia înodate, lăsate în voie. Aşa că e lesne de'nţeles de ce admiraţie era acoperit cînd, cu glasul lui ascuţit, începea vre-o tirada a poemului său: „*Crezul dragostei*“, — mai cu seamă tirada care sfîrşea cu acest minunat vers:

„Şi 'n dragoste eu cred, cum cred în Dumnezeu!..“

Băgaţi, vă rog, de seamă, că mie nu-mi prea vine să mă 'npac cu gîndul că pişicherului ăstuia îi păsa de Dumnezeu mai mult ca de celelalte lucruri; dar femeile nu văd aşa de aproape. Ele se înnămolesc uşor în mîlul cuvintelor, şi de

www.digibuc.ro

cîte ori Amaury îşi va declama „*Crezul dragostei*“ să fiţi încredinţaţi că veţi vedea. împrejurul salonului, deschizîndu-se pliscurile mici şi roze, întinzîndu-se spre această undiţă uşoară a simţirii. Închipuiţi-vă numai! Un poet cu mustăţi atît de frumoase, care crede în amor cum crede'n Dumnezeu!.....

Femeia grădinarului căzù subjugată. Numa trei seri de aceste i-a trebuit lui d'Amaury s'o dee gata. Dar cum, la fundul acestei firi duioase, dînsa avea un grăunte de cinste şi mîndrie, nu vroia să cadă într'o greşală de rînd. De altfel, în *crezul* său, poetul arăta el singur, că nu înţelege decît un soiu de adulter: acela care merge cu capul sus, ca un dispreţ aruncat legilor şi societăţii. Deci luînd de călăuză „Crezul dragostei“, tînăra femeie o şterse odată din grădină, dela Auteuil, şi veni să se asvîrle în braţele poetului ei iubit: — “Numai pot trăi cu omul acela! Ia-mă tu!“ În astfel de împrejurări bărbatul e numit întotdeauna *„omul acela,“* chiar cînd e grădinar.

Amaury rămase o clipă prostit. Cum dracu, să-şi poată închipuì că o femeie de treizeci

www.digibuc.ro

de ani o să se'ncreadă într'un poem de dragoste, şi o să-l iee drept călăuză? Cu toate astea, în faţa unui astfel de noroc făcù pe bucurosul, şi, cum femeia se păstrase fragedă şi frumoasă în grădina ei din Auteuil, o răpì fără să crîcnească.

Cele dintăi zile fură încîntătoare. Se temeau de urmăririle bărbatului. Trebuiră să se ascundă supt nume mincinoase, să schimbe otelurile, să locuiască prin tot felul de înfundături, prin mahalalele Parisului, şi prin împrejurimile lui. Seara, ieşeau, pe furiş, să facă plimbări sentimentale dea-lungul fortificaţiilor. Ah! ce puternic e romantismul! Cu cît dînsei îi era mai frică, cu cît luau mai multe măsuri de pază: — storuri lăsate, văluri groase, — cu atît i se părea mai mare poetul ei. Seara deschideau ferestruica odăii, şi, privind la stelele ce se aprindeau de-asupra fănărelor gării vecine, ea îl silea să-i spuie şi să-i răspuie vestita-i tiradă:

„Şi 'n dragoste eu cred, cum cred în Dumnezeu!.."

Şi era atît de bine!

Din nenorocire, lucrul ăsta nu ţinù mult.

www.digibuc.ro

Prea rămăsese nepăsător bărbatul, și nu-i urmărise de loc. Ce vreți? *Omul acela* era filozof. Odată ce nevasta îi plecase, el închisese binișor portița căsuței lui înverzită ca o oază, și se puse, liniștit, să-și îngrijească de trandafiri, gîndind cu mulțumire că aceștia cel puțin, cum erau bine legați de pămînt prin rădăcinele lor lungi, nu puteau să-l părăsească. Îndrăgostiții noștri, ne mai avînd dar la ce să le fie frică, s'au întors la Paris, și, odată cu aceasta, femeii i se păru că poetul ei se schimbase. Fuga, temerile să nu fie prinși, alarmele veșnice, toate lucrurile acestea cari le aţîţau dragostea, apuseseră; dînsa începù să înțeleagă, să vadă lămurit. De altfel, omul, de care își legase viața, se da cîte puțin pe față în fiecare clipă, amestecîndu-se în toate nimicurile gospodăriei lor mici și burghezești, în nimicurile vieței de toate zilele.

Ce bruma mai rămăsese în sufletul lui din simțirile gingașe, curate și eroice, el le împrăștia în versuri, fără să-și mai oprească ceva pentru dînsul. Era mic la suflet, egoist, și mai cu seamă foarte sgîrcit, lucru ce dragostea nu poate ierta. În afară de asta își

www.digibuc.ro

mai tăiase și mustățile, și-i sta rău. Ce deosebire între cel de acum, și între întunecatul, încreţitul cu drotul, cum îl văsuse ea în seara cînd îi miorlăise „Crezul“, între lumînările celor două candelabre. Silit, din pricina ei, să stee în casă, se lăsă în voia tuturor apucăturilor lui, dintre care cea mai mare era că se credea bolnav. Cred bine: făcînd mereu pe ofticosul, sfîrșești să crezi că ești cu adevărat! Poetul Amaury trăia numai cu ceaiuri, se'nfășura în cataplazme, și-și încărca mesele de farfurii și sticle cu doctorii. Cîtăva vreme biata femeie luă în serios slujba ei de îngrijitoare. Supunerea aceasta ierta întru cîtva greșeala ce făcuse, și dădea vieţei ei un scop. Dar obosì repede. Închisă în odaia cu aerul înăbușitor, în care poetul se'nfășura'n flanele, dînsa începù să gîndească, fără voie, la grădiniţa ei plină de mirezme, în care grădinarul, omul bun văzut de departe, în mijlocul tufelor și straturilor de flori, i se părea simplu, duios, cu inima largă, pe cît de mofturos și egoist era celalalt.....

Pănă 'ntr'o lună ajunsese să-și iubească bărbatul, și ţinea la el cu tot dinadinsul, — nu cu o

www.digibuc.ro

iubire născută din obișnuință, ci cu o dragoste adevărată. Odată îi scrise o scrisoare lungă, înflăcărată, în care își arăta căința. El nu-i răspunse. Atunci începù să-i trimeată s risoare peste scrisoare, să se umilească, să se roage de iertare, spunînd că era mai bucuroasă să moară decît să trăiască înainte cu acest om. Acum era rîndul amantului să fie numit „acest om“. Frumos era că, închipuindu-și pe poet încă amorezat de dînsa, se ascundea ca să scrie bărbatului; și cerînd iertare acestui din urmă, ducea frica amantului.

„Doamne ferește, n'o să mă lase să plec“ gîndea ea.

Așa, după atîte rugăminți, cînd căpătă, însfîrșit, iertarea, și cînd grădinarul, — nu vă spuneam eu că era filozof? — primise să o ia înapoi, întoarcerea la gospodăria ei trecù prin toate peripețiile tainice și dramatice ale unei fugi. Da, făcù pe bărbatu-său să o răpească. Aceasta îi fu cea din urmă plăcere de femeie vinovată. Într'o seară, pe cînd, plictisit de traiul ce ducea și mîndru că-i crescuseră mustățile, ieșise în lume să-și declame „Crezul dragostei“, ea sări în trăsura de la capătul străzii, în care bătrînul

www.digibuc.ro

ei bărbat o aştepta, şi se întoarse astfel în grădiniţa din Auteuil, vindecată pentru vecie de năzuinţa de-a fi nevasta unui visător... Dreptu-i că şi idolul ei era aşa de puţin poet!

www.digibuc.ro

TRANSTEVERINA.

www.digibuc.ro

III

TRANSTEVERINA

Piesa se sfîrşise. În vreme ce privitorii, miscaţi în chip deosebit unii de alţii, se repezeau afară, ondulînd în lumina felinarelor, pe marele peron al teatrului, cîţiva prieteni, printre cari eram şi eu, aşteptam pe poet la uşa de ieşire a artiştilor, ca să-l felicităm. Opera lui nu plăcuse cine ştie cît. Prea puternică pentru închipuirea sfioasă şi de rînd a publicului de acuma, ea întrecea cadrul scenei, marginele regulelor şi a libertăţilor îngăduite. Critica cîrciobaşe îşi dăduse cuvîntul: „Ce scrisese poetul nu era teatru“!... şi flecarii bulevardului se răzbunau de emoţia ce le strecurase, în suflet, versurile fermecătoare, strigînd mereu că: „Piesa nu făcea un ban!..“ Noi însă eram mîndri de prietenul nostru, care îndrăznise să arunce în vîrtejuri, din

www.digibuc.ro

bogăţia stupului său, frumoasele rime de aur ce răsunau împrejurul soarelui trecător şi ucigător al rampei, dînd fiinţe mari ca suflet, fiinţe în carne şi oase, fără să se îngrijească nici de optica teatrului de astăzi, nici de binoclurile aburite, nici de ochii răuvoitorilor.

Poetul îşi făcù loc printre maşinişti, pompieri şi figuranţi, şi se apropiâ de noi, cu trupul lui înalt plecat înainte, înfrigurat, cu gulerul ridicat peste barba rară şi părul lung ce începuse să încărunţească. Părea mîhnit. Aplauzele clicei tocmite a teatrului, şi ale cîtorva literaţi, strînşi, într'un colţ al sălei, îi preziceau spectatori aleşi, dar rari, un număr foarte mic de reprezentaţii, afişul prea repede schimbat, fără ca numele lui să aibă vremea să se facă cunoscut. Cînd ai muncit două zeci de ani în şir, cînd eşti în plină putere a talentului tău şi-a vrîstei, îndărătnicia publicului de a te înţelege, te desgustă, te desnădăjdueşte. Ajungi să-ţi zici: „Poate că au dreptate“. Ţi-e frică, nu mai pricepi nimic... Strigătele noastre de admiraţie, strîngerile căduroase de mîni ce i le dasem, îl mai întărì puţin: „Spuneţi-mi drept? Credeţi că piesa e bună?... E adevărat că am pus

www.digibuc.ro

într'însa tot ce-am putut da". Și, îngrijat, strîngea în mînile înfierbîntate de friguri pe ale noastre; ochii lui plini de lacrămi căutau o privire sinceră și liniștitoare. Era ruga plină de chin a bolnavului, care întreabă pe doctor: „Așa-i că n'o să mor?" Nu, poete, nu vei murî. Operetele și feeriile cari au sute de reprezentații, cu mii de privitori, vor fi uitate de mult, apuse cu cel din urmă afiș al lor, în vreme ce opera ta va rămîne mereu tînără și plină de viață...

Pe cînd, mergînd pe trotuarul pustiu, noi îl înbărbătam, îi ziceam să nădăjduiască, un glas puternic de contralto isbucni în mijlocul nostru, cu o vorbire stricată de accentul italienesc:

„Ei, artistule, destulă *puegie*... Hai să mîncăm *estufato*!..."

În aceeași vreme, o doamnă groasă, învălită într'un șal cu pătrate roșii și cu glugă, își petrecù brațul pe supt acel al prietenului nostru, cu o smuncitură atît de grosolană, atît de asupritoare, că și mișcările și fața prietenului nostru se schimbară pe dată.

„Nevastă-mea", ne spuse el; apoi, întorcîndu-se spre dînsa, cu un zîmbet șovăitor:

www.digibuc.ro

„Dacă i-am lua cu noi să le arătăm cum găteşti tu *estufato?*“

Stăpînită de mîndria ei de bucătăriţă, italianca se învoi cu destulă bună voinţă să ne primească, şi iată-ne plecaţi, vreo cinci-şase, cu dînşii, să mergem pe dealurile Montmartrului, unde locuiau, să mîncăm stufat cu carne.

Mărturisesc că doream oarecum să cunosc gospodăria acestui artist. De la căsătoria lui prietenul nostru trăia foarte retras, mai toată vremea la ţară; dar ceeace ştiam despre viaţa lui mă făcea şi mai curios. Cu cincisprezece ani în urmă, în plină fierbere a închipuirii lui romantice, poetul întîlnise, în împrejurimele Romei, o fată de toată frumuseţea, şi se în drăgostì de ea. Maria Assunta locuia cu tatăl ei şi cu'n întreg furnicar de fraţi şi surori, într'una din căsuţele mici din Transtever, căsuţe ce-şi au temeliile scăldate de Tibru, iar pe valurile lui o barcă veche, de pescuit, priponită de zid. Într'o zi zării pe italianca aceasta frumoasă, cu picioarele goale în nisip, în rochia ei roşie, cu faldurile lipite de trup, cu mînecele de pînză cafenie ridicate pănă la

www.digibuc.ro

umeri, culegînd ţipari, dintr'o plasă mare ce şurluia de apă.

Scoicile sclipitoare de prin ochiurile pline de apă, valurile aurite, fusta roşie ca focul, ochii ei frumoşi, negri, adînci şi gînditori, a căror farmec se întuneca de prea marea lumină de prin prejur, loviră cam grosolan pe artist, ca cuperta unei romanţe în geamul unui editor de muzică...

Din întîmplare inima fetei nu era dată, căci nu iubise pe nimeni încă afară de un motan şiret şi roşcat, mare pescuitor de ţipari.... şi dînsul, şi care îşi sbîrlea părul de cîteori s'apropia cineva de stăpîna lui.

Îndrăgostitul nostru izbuti să îmblînzească pe toţi ai casei, pe oameni ca şi pe dobitoace, făcù nunta la Sfînta Maria a Transteverului, şi aduse în Franţa pe frumoasa Assunta, dinpreună cu motanul — *cato* al ei.

Ah, *povero!* ceeace trebuia să mai aducă de-asemenea, era şi o rază de soare de acolo, o fâşie de cer albastru, ciudăţenia îmbrăcămintei, trestiile Tibrului, şi plasele mari de prins peşte din Ponte Rotto, — însfîrşit toată privilişţea, dinpreună cu chipul fetei.

www.digibuc.ro

Atunci n'ar fi suferit grozava desamăgire' cînd, după ce îşi aşează gospodăria lui mică, în cîteva odăiţi din catul al patrulea al unei case din vîrful Montmartrului, îşi văzù pe frumoasa Transteverină împopoţonată într'o rochie de crinolină, cu volane, şi'n cap c'o pălărie pariziană, care, bălăbănindu-se mereu pe grămada cozilor grele, părea uitată acolo la voia întîmplării.

Supt lumina grozav de rece a cerurilor ce acopăr Parisul, nenorocitul îşi dete repede seama că femeia lui era proastă, proastă fără de pereche. În undele de catifea ale ochilor ei frumoşi, negri, pierduţi în visări nesfîrşite, nu se strecura nici o idee. Ei străluceau dobitoceşte, în tihna mistuirii, răsfrîngînd frumos lumina zilei, — atîta tot. În afară de asta doamna era grosolană, avea apucături ţărăneşti, şi, deprinsă să mîie, dintr'o 'nvîrtitură de mînă, toate vieţuitoarele colibii ei, cea mai mică împotrivire îi pricinuia furii grozave.

Cine i-ar fi putut spune că gura frumoasă care, cît sta închisă, lua cea mai curată formă a chipurilor antice, se lărgea deodată lăsînd să ţîşnească dintr'însa şuvoaie re-

www.digibuc.ro

pezi de înjurături?.... Fără de nici un respect pentru ea sau pentru dînsul, îi căuta pricini de ceartă, îi făcea scene groaznice de gelozie, țipînd tare, în stradă sau chiar în teatru. Și, ca culme, n'avea nici un simț pentru lucrurile artistice, și nici o pricepere în ce privește meseria bărbatului ei, limba sau obiceiurile noastre,—nimic. Puțina franțuzească, pe care o învățase, nu-i slujì la alta decît să uite italieneasca, ajungînd să-și alcătuiască un fel de miș-maș, care te făcea să rîzi cu lacrimi. Firește că această poveste de dragoste, care începuse ca un poem de Lamartine, se sfîrșì ca un roman de Champfleury... După ce făcù nenumărate încercări să-i mai poleiască sălbăticia, poetul văzù bine că trebuia să-și mute gîndul dela lucrul ăsta. Fiind cinstit, nevrînd s'o părăsească, poate îndrăgostit încă de dînsa, hotărî să se închidă în casă, să nu mai vadă pe nimeni, și să lucreze în schimb cît mai mult. Puținii prietini, pe cari îi primea, băgară de seamă că-l stinghereau și nu se mai duseră pe la el. Așa trăia de cincisprezece ani, zăvorît în căsnicia lui ca într'o cușcă de leproși.

www.digibuc.ro

Gîndind mereu la traiul lor ticălos, priveam cum mergea înaintea mea această ciudată pereche: El înalt, plăpînd, puţin încovoiat; ea încălată, vînjoasă, îndreptîndu-şi şalul care o necăjea, cu umerii, mergînd slobodă ca un bărbat. Era destul de veselă, vorbea tare, şi din vreme în vreme se'ntorcea să se uite dacă îi urmăm, strigînd pe nume, în gura mare, pe cei dintre noi pe care ţi cunoştea, făcând mişcări largi ca şi cum ar fi tras cu otgonul o barcă, pe Tibru. Ajunşi acasă la ei, portarul, furios, că vedea intrînd la un ceas atît de înnaintat o întreagă ceată sgomotoasă, nu vroia să ne lase să ne urcăm. Şi o ceartă grozavă isbucni, în scară, între el şi italiancă. Noi, înşiraţi pe treptele ce se'ntorceau ca'ntr'un culbec, de abea luminaţi de gazul ce se sfîrşea, aşteptam, stingheriţi, nenorociţi, neştiind dacă nu cumva nu era mai bine să plecăm.

„Hai, suiţi repede!“ ne şoptì poetul, şi noi îl urmarăm tăcuţi, în vreme ce, lăsată peste rampa ce tremura de greutatea şi furia ei, italianca împrăştia un întreg potop de ocări în cari blestemele ţării ei se întreceau cu ocările mahalalelor mărginaşe ale oraşului.

www.digibuc.ro

Ce întoarcere pentru poetul care mişcase tot Parisul artistic, şi care păstra încă în ochii înfrigurați, ceva din strălucirea întâii lui reprezentații. Ce întoarcere umilită la viaţa de toate zilele!...

Numai în salonaşul lui, în apropierea focului, se topì ghiaţa pricinuită de această neghioabă înprejurare; şi, în curînd nici n'am mai fi gîndit la dînsa, dacă n'am fi auzit răsunînd glasul şi hohotele de rîs ale *signorei* ce povestea slujnicei, cum scărmănase dînsa pe *chulato* cela!...

După ce se pregătì mîncarea şi se puse masa, ea se aşează în mijlocul nostru; fără şal, fără pălărie, nici voal, o putui privì în voie. Nu mai era de loc frumoasă. Faţa pătrată, bărbia largă, îngroşată, părul cărunt şi aspru, şi mai cu seamă tăietura grosolană a gurii se deosibea în chip ciudat de veşnica şi ştearsa visare a ochilor. Cu coatele pe masă, familiară şi greoaie, se amesteca în vorbă fără să piardă o clipă farfuria din ochi. Drept deasupra capului ei, mîndru, printre melancolicile vechituri ale salonului, se deslușea din umbră un portret mare, iscălit de un

www.digibuc.ro

nume vestit: era Maria Assunta, la douăzeci de ani. Culoarea roşie înfocată a rochiei, albul lăptos al pieptului, strălucirea aurului giuvaerilor multe şi false, scotea, în chip măreţ, sclipirea feţei poleite de soare, întunerecul catifelat al părului des, adus jos pe frunte, şi pe care un puf aproape nevăzut îl lega de linia fermecătoare şi dreaptă a sprincenelor.

Cum se putuse oare ca un asemenea izvor de viaţă şi de frumuseţe să se schimbe până 'ntr'atîta?

Şi, în vreme ce Transteverina vorbea, cercetam privirea adîncă şi dulce de pe pînză.

Căldura mesei o adusese în toane bune. Ca să-şi înveselească poetul, căruia, neisbîndă amestecată de glorie îi strîngea îndoit inima, îl plesnea cu palmele în spate, rîdea cu gura plină, spunînd, în limba ei caraghioasă, că nu făcea să-şi lovească fruntea de *Campanile del domo* pentru un aşa de puţin lucru.

„Nu-i adevărat *il cato?*“ adăogă ea întorcîndu-se către motanul bătrîn, chircit de reumatisme, care torcea în faţa focului. Apoi deodată, în mijlocul unei convorbiri atrăgă-

www.digibuc.ro

toare, ţipa bărbatului ei, cu un glas prostesc şi grosolan, ca o lovitură de pistol:

„Ei! artistule..., *la lampo qui filo!*“

Nenorocitul, se oprea repede, ca să potrivească lampa, supus, umilit, numai să înlăture cearta de care se temea şi de care totuşi nu putù să scape.

Întorcîndu-ne dela teatru ne oprirăm la *Maison d'or*, să cumpărăm o sticlă cu vin vechiu, ca să avem cu ce uda *estufato*.

Tot drumul, Maria Assunta o purtase cu sfinţenie supt şal, şi, la sosire, o aşezase pe masă, unde o privea cu duioşie, căci Romanelor le place vinul bun. Temîndu-se de zăpăceala bărbatului ei, şi de braţele lui cele lungi, îi şi spusese de două-trei ori:

„Păzeşte *boteglia*..., ai s'o spargi“.

Şi, însfîrşit, ducîndu-se în bucătărie să toarne în farfurie, ea singură, faimosul *estufato*, îi mai strigă încă o dată:

„Vezi, ochii în patru la *boteglia*“!

Din nenorocire, îndată ce femeia nu mai fu de faţă, poetul căută să se folosească de prilej şi să vorbească de artă, de teatru, de izbînzi, aşa de slobod, cu atîta bogăţie de

www.digibuc.ro

cuvinte și vioiciune, că... hait!... La o mișcare mai largă decît celelalte, iată sticla minunată în mijlocul salonului. în mii de țăndări.

Niciodată n'am văzut o tresărire ca aceia a prietenului nostru. Se oprì scurt, galben ca moartea... În aceeași clipă contraltul Assuntei izbucnì în odaia vecină, și italianca se ivì în ușă, roșie de căldura plitei, cu ochii înfocați, cu buza umflată de furie:

„*Boteglia!*“ strigâ dînsa cu un glas îngrozitor.

Atunci, sfios, el se plecâ la urechea mea:

„Spune că ai spart-o tu . . .“

Și nenorocitului îi era atît de frică, încît, simțeam cum îi tremura, supt masă, picioarele lungi.

---

www.digibuc.ro

O CĂSNICIE DE CÂNTĂREȚI

www.digibuc.ro

IV

O CĂSNICIE DE CÂNTĂREȚI

Cum să nu se fi iubit, cînd erau frumoşi şi vestiţi amîndoi, cînd cîntau în aceleaşi piese, şi cînd trăiau în fiecare seară, cît ţineau cele cinci acte, aceeaşi viaţă mincinoasă şi învăpăiată! Cu focul nu te poţi juca fără să n'o pățești. Nu-şi puteau spune, de douăzeci de ori pe lună, în suspinele flautului şi tremurările vioarei: „Te iubesc"! fără să nu cadă prinşi în chiar laţul glasului lor. În învăluirea atîtor armonii, în neaşteptatele înfiorări ale ritmului, supt farmecul minunatelor costume şi decoruri, sfîrşiră la urmă urmei să se 'ndrăgească de-a-binele. Patima le venea, în valuri, prin fereastra, pe care Elsa şi Lohengrin o deschideau în larg, în noaptea înfiorată de şoapte şi lumină:

O vină de respiră mireazma 'nbătătoare!...

www.digibuc.ro

Ea li se strecura printre coloanele albe ale balconului, în care Romeo și Julieta întîrzia pănă'n revărsatul zorilor:

Iubite — nu sînt zorii și nu e ciocîrlia!...

Și, furișînd-se, sosea să alinte pe Faust și pe Margareta, în sclipirea razei de lună ce se furișa, printre împletitura ederei și-a trandafirilor înfloriți, la obloanele odăiții:

O! lasă-mă în taină să te privesc mereu!

Curînd, întreg Parisul aflâ taina dragostei lor, și le-o urmărea. Erau curiozitatea tuturor, oamenii veneau să se minuneze de aceste două stele care lunecau lin una către alta, pe cerul muzical al operei. În sfîrșit. într'o seară, după o chemare înfocată, și după ce cortina se lăsă, despărțind sala ce vuia de aplauze, de scena semănată de buchete, pe scîndurile căreia rochia albă a Julietei se tîra peste cameliile răvășite, cei doi cîntăreți fură cuprinși de un avînt fără de margini, ca și cum dragostea lor ușuratecă de pănă acum nu așteptase decît o mare izbîndă ca să se dea pe față. Își strînseră mînele, și supt urările depărtate și îndărătnice ale sălei, își jurară dragoste. Cele două stele se unire.

www.digibuc.ro

După ce se luară, cîtăva vreme nu mai ieşiră pe scenă. Apoi, cînd li se sfîrşi concediul, cîntară împreună în aceeaşi piesă. Seara aceea fu ca o descoperire. Pănă atunci, dintre cei doi cîntăreţi, bărbatul avusese întâietatea. Mai în vrîstă, deprins mai bine cu publicul, căruia îi cunoştea slăbiciunile, gusturile, ţinea supt farmecul glasului său stalurile şi lojile. Alăturea de el femeia nu părea decît o elevă cu daruri minunate —, făgăduinţa unui geniu viitor; glasul ei prea tînăr, avea ascuţimi ca şi umerii puţin cam slabi şi gingaşi. Aşa că la întoarcere, cînd ea luă unul din rolurile de altă-dată, şi cînd glasul plin, cald şi mlădios, se revărsă, dela cele dintăi note, limpede ca apa unui izvor viu, sala fu cuprinsă de farmecul unei mirări atît de mari, încît ascultătorii o urmăreau numai pe ea. Pentru cîntăreaţă aceasta fu una dintre zilele fericite în care aerul ce te învăluie se face curat, uşor, tremurător, spre a-ţi aduce toate razele, toate mulţumirile izbînzii. Cît priveşte pe bărbatul ei, mai că-l uitaseră să-l aplaude; şi cum toate strălucirile aruncă o umbră adîncă împrejurul lor, el se trezi

www.digibuc.ro

nici mai mult, nici mai puţin, ca un figurant, în colţul cel mai întunecat al scenei.

La dreptul, patima care înflăcărase jocul cîntăreţei, şi glasul ei fermecător şi dulce, dînsul i-o vărsase în suflet. El îi punea văpăi în ochi; — gîndul acesta trebuia să-l facă mîndru; dar mîndria comediantului fu mai puternică. La sfîrşitul reprezentaţiei chemă pe şeful *clicei*, tocmită să aplaude, şi-i trase o ocară bună: nu-i luase în seamă intrările, ieşirele, uitase să-l cheme, cum trebuia în actul al treilea.— Avea să se plîngă directorului . . .

Ei! putea el să se plîngă cît vroia, putea clica să-şi rupă palmele, bunavoinţa publicului rămase îndreptată numai către nevasta lui. Ea avù un şir de roluri fericite, potrivite talentului, frumuseţii ei, şi'n cari se arăta cu liniştea femeii de lume ce intră într'un bal, acoperită de podoabe şi culori ce o prind, încredinţată de mai 'nainte c'o să placă. La fiecare nouă reprezentaţie, bărbatul se arăta mîhnit, nervos, supărăcios. I se părea că-i furase izbînda care trecea mereu dela el la dînsa, fără să i se mai întoarcă. Multă vreme căută să ascundă, şi mai cu seamă nevestei lui,

www.digibuc.ro

această suferință ce nu se putea mărturisi, dar, într'o seară, pe cînd ea își suia scările lojei, ținîndu-și cu amîndouă mînele rochia încărcată de buchete, și cînd, încîntată de felul cum fusese sărbătorită, îi spuse cu glasul înnăbușit de bucurie: „Astăzi avem o sală frumoasă!“ el îi răspunse cu atîta ironie și amăreală: „Găsești?“ că femeia înțelese dintr'odată adevărul...

Bărbatul era cuprins de gelozie! — nu de gelozia unui amant care vrea ca femeia lui să fie frumoasă numai pentru el singur, ci de gelozia rece, sălbatecă, împietrită a artistului. Cîteodată, la sfîrșitul unei arii, cînd dînsa se oprea să culeagă strigătele nenumărate de bravo ce se revărsau din toate mînile întinse, el lua o față nepăsătoare, iar ochii lui păreau că spune privitorilor: „Cînd veți sfîrși de aplaudat o să cînt și eu“.

Ah! acel care a gustat odată din dulceața aplauzelor, cari vuiesc ca răpăitul grindinei, și cari răsună atît de dulce în sală și 'nculise, nu se mai poate lipsi de ele! Marii comediani nu mor nici de boală, nici de bătrînețe; ei încetează de-a mai fi, cînd nu mai sînt aplaudați. În fața nepăsării publicului,

www.digibuc.ro

cîntăreţul nostru fu cuprins de o adevărată desnădejde. Slăbea, se făcuse hărţăgos, răutăcios. Degeaba căuta să judece, să privească făţiş răul lui fără de leac, degeaba îşi zicea 'nainte de a intra în scenă:

„— Ce Dumnezeu, e doar femeia mea... Şi o iubesc!“

Dar între decorurile mincinoase ale teatrului, simţimîntul adevărat se topea. Iubea încă pe femeie, dar dispreţuia pe cîntăreaţă. Ea băgase bine de seamă lucrul acesta, şi căuta să-i potolească părerile de rău, îngrijindu-l ca pe un bolnav. Întăi căută să-şi micşoreze izbînda, înfrînîndu-şi glasul, mijloacele prin cari o cucerea; dar hotărîrile i se topeau în faţa rampei ca şi acele ale bărbatului ei. Talentul, de sine stătător, îi biruia voinţa. Atunci se umilì, se făcù mică în faţa lui. Îi cerea sfaturi: dacă o găsea bine, dacă înţelesese cum se cade rolul...

Firește, celalalt nu era mulţumit niciodată. Cu aerul unui om cum se cade, cu acel glas de prietenie falsă, pe care îl au actorii între ei, îi spunea, în serile în cari era mai bine:

„Bagă de seamă, fetiţo.. partea asta nu prea merge.. ai rămas pe loc.“

www.digibuc.ro

Alteori vroia s'o oprească să mai cînte:

— Ar trebui să deschizi ochii, te sleieşti... prea munceşti din cale afară... Nu-ţi răvăşi talentul... Ştii una? N'ar strica să-ţi iei un concediu...

Ajungea pănă la josniciì. Îi spunea că-i răguşită, că nu-i în voce. Sau dădea prilej la certuri de comediant de rînd:

„Ai prins prea repede finalul duetului.. mi-ai ucis efectul... parcă faci într'adins."

Şi nu înţelegea, nenorocitul! că el era acela care îi stinghirea jocul, grăbind replicele ca să-i împiedice aplauzele, şi, în dorinţa de a pune iarăşi stăpînire pe public, sta numai în faţa scenei, lăsîndu-şi femeia să cînte în planul al doilea. Dînsa îl iubea prea mult şi nu se plîngea. De altfel, triumful te face îngăduitor, aşa că, în fiecare seară, izbînda ei o făcea să iasă din umbra în care încerca să se steargă, să se ascundă, şi să se arate, biruitoare, în plină lumină. La teatru băgară iute de seamă gelozia lui, şi camarazii începură să petreacă pe socoteala lui. Îl acopereau de laude asupra talentului nevestei, îi arătau gazeta cu articolul asupra reprezentaţiei

www.digibuc.ro

din ajun, în care, după patru coloane întregi hărăzite „*stelei*“, critica îngăduia cîteva rînduri şi renumelui aproape stins al bărbatului. Într'o zi, după ce citise unul din aceste articole, intrâ, furios, cu jurnalul desfăcut, în loja femeii lui, şi-i spuse, galbăn de mînie:

„Ce, ăsta care scrie ţi-a fost amant?“. Ajunsese şi aici. Astfel femeia sărbătorită, pizmuită, al cărui nume scris cu litere mari, se citea în toate colţurile Parisului, şi-al căreia chip era pus în vitrine, pe etichetele mici şi aurite ale cofetarilor şi parfumiştilor, ca un semn de noroc, femeia aceasta era nenorocită, ducea traiul cel mai trist şi mai umilit. Ea nu îndrăznea să mai deschidă un jurnal de frică să nu mai găsească vreo laudă, şi uda cu lacrămi florile ce i se aruncau şi pe care le lăsa să se veştejească, într'un colţ al lojii, spre a nu mai prelungì, şi acasă, amintirea crudă a serilor ei triumfătoare. Vroì chiar să iasă din teatru, dar dînsul o oprì:

„O să se spună că eu te-am silit să pleci.“

Şi chinul îngrozitor urma înainte, pentru amîndoi. Într'o seară, la întăia reprezentaţie a unei opere, cîntăreaţa tocmai trebuia să

www.digibuc.ro

intre în scenă, cînd, cineva îi spuse: „Ţine-te bine... astă seară o să te fluiere". Asta o făcù să rîdă. S'o flueire pe ea? Şi pentru ce, mă rog!... Tocmai pe ea, care n'avea decît simpatii, care trăia în afară de or'ce intrigă! Cu toate acestea era foarte adevărat. În mijlocul piesei, într'un duet mare ce-l avea cu bărbatul ei, în clipa în care glasul fermecător, ridicat la cea mai mare înălţime a registrului, sfîrşia partea într'un şir de note egale şi curate ca mărgăritarele rotunde dintr'un şirag, un val de şuerături o oprì scurt. Sala era tot atît de mirată, de mişcată ca şi dînsa. Răsuflarea privitorilor părea curmată, înnăbuşită în piepturi ca şi cîntecul pe care dînsa nu-l putuse sfîrşì. Deodată un gînd nebun, înfiorător, îi străbătù mintea... El era singur în scenă, în faţa ei. Îl privì ţintă, şi văzù săgetîndu-i, prin ochii luminoşi, fulgerul unui zîmbet răutăcios. Biata femeie înţelese. Suspinurile o înnăbuşeau. Nu putù decît să izbucnească în lacrimi şi să fugă, ca orbită, în îngrămădeala culiselor...

Bărbatu-său i-o făcuse!

www.digibuc.ro

O NEÎNȚELEGERE

www.digibuc.ro

V

O NEÎNȚELEGERE

Ce spune nevasta

Ce are? De ce-i supărat? Nu pot înțelege. Am încercat totul să-l fac fericit... Doamne, Doamne! Nu spun că'n loc de-un poet nu mi-ar fi plăcut mai bine să iau un notar, un avocat, un om serios, mai la el acasă; dar, în sfîrșit, așa cum era, îmi plăcea. Găseam că-i puțin cam sărit din minți, dar cu toate astea era drăguț, și bine crescut; apoi mai avea și ceva avere, și credeam că, odată însurat, poezia n'o să-l împiedice să-și găsească o slujbă, lucru ce ne-ar fi priit atît de bine. În vremea aceea și eu îi eram pe plac. Cînd venea să mă vadă, la mătușă-mea, la țară, nu găsea cuvinte destule să laude regula și orînduiala din căsuța noastră, curată ca o mănăstire. „Ce frumos e!...“ spunea dînsul. Și rîdea,

www.digibuc.ro

Ce spune bărbatul

Gîndisem la tot, îmi luasem toate măsurile. Nu vroiam să iau o pariziană, pentrucă de parizience îmi era frică. Nici o femeie bogată n'aş fi vrut, să-mi aducă pe cap un şir de îndatoriri. Îmi era teamă de asemenea să intru într'o familie, — acest lanţ grozav de simţiminte burghezeşti, cari te coprind, te micşorează, şi te înnăbuşă. Femeia mea era tocmai fiinţa ce visasem. Îmi spuneam: „O să-mi datorească mie totul.“ Ce bucurie aveam să-i înviorez sufletul neştiutor de tot ce e frumos, să-i vărs în inima curată înflăcărarea, nădejdile mele, în sfîrşit, să dau viaţă statuii acestia!

Şi'ntr'adevăr semăna unei statui, aşa cum era, cu ochii mari, cuminţi şi liniştiţi, cu pro-

www.digibuc.ro

Ce spune nevasta

mă boteza cu tot felul de nume, luate de prin poemele și romanele ce citise. Mărturisesc că lucrul acesta mă cam stingherea: l-aș fi vrut mai la locul lui. Dar numai după ce ne-am luat, după ce ne-am așezat la Paris, am simțit deosebirea dintre firile noastre.

Eu, care risasem o casă bine îngrijită, aerisită și curățică, l-am văzut deodată cărăbănind în odăi mobile nefolositoare, ieșite din modă, năclăite de praf, îmbrăcate în stofe șterse și rechi . . . Și aceasta se 'ntîmpla în toate. Închipuiți-vă că m'a făcut să arunc în pod un foarte frumos ceasornic de pe vremea Imperiului, pe care mi-l dăduse mătușica, și niște tablouri rare, încadrate, căpătate de pe la prietenele mele din pension. Toate astea i se păreau spăimîntătoare. Și-acum mă'ntreb încă: pentru ce? Căci, la urma urmei, odaia lui de lucru era ticsită de pînze vechi și afumate, de statui la care îmi era rușine să privesc, de antice știrbite, bune de svîrlit, de candelabre coclite, de vase cari curgeau, de cești despărechete. Alăturea de clavirul meu frumos

www.digibuc.ro

Ce spune bărbatul

filul grecesc şi-atît de regulat, cu trăsăturile de abia statornicite şi aspre, dar îndulcite de frăgezimea obrazului tînăr, de puful rumen, şi de umbra părului ridicat. Mai adăogaţi şi-un uşor accent provincial care mă încînta, pe care-l ascultam cu ochii închişi, ca pe o amintire fericită din copilărie, ca pe ecoul unei vieţi liniştite, trăită într'un colţ depărtat şi atît de necunoscut! Şi n'o să mă credeţi dacă v'aş spune că astăzi accentul acesta mi-i nesuferit!... Dar atunci aveam în suflet încrederea. Iubeam, eram fericit, nădăjduiam chiar să fiu şi mai mult încă. Plin de patimă pentru muncă, începusem, îndată ce m'am însurat, un nou poem, şi serile, îi citeam ce scrisesem ziua. Vroiam s'o fac să intre în viaţa mea. La început îmi spunea: „E drăguţ“.... şi-i eram recunoscător de această bunăvoinţă copilărească, nădăjduind că, cu vremea, o să înţeleagă mai bine care era temeiul vieţii mele.

Nefericita, cît trebuie s'o fi chinuit! După ce-i citeam versurile, i le desluşeam, căutînd, în ochii ei frumoşi şi miraţi, scăpărarea de lu-

www.digibuc.ro

Ce spune nevasta

de palisandru, el așezase un altul mic, urît, fără clape, căruia îi lipsea jumătate din note, și atît de hodorogit, că de abia îl mai auzeai. Îmi ziceam în mine: „Ei comedie! artiștii, după cum văd, sînt puțin cam țîcniți... Dinsul ține numai la lucruri netrebuincioase, disprețuiește tot ce-i poate sluji“.

Cînd i-am văzut prietenii, oamenii ce primea, a fost și mai și. Îi veneau indivizi cu părul lung, cu bărbi mari, rău pieptănați, rău îmbrăcați, cari nu se sfiiau deloc să fumeze în fața mea, să-și spuie ideile, atît de deosebite de ale mele, încît îmi făcea rău să le ascult. Cuvinte și fraze umflate; nimic firesc, nimica simplu. Și 'n afară de asta, nici o creștere: puteai să-i poftești la masă de douăzeci de ori, nu-ți făcea o vizită, o politeță cît de mică. Nici măcar o carte de vizită, o bomboană la anul nou. Nimic... Unii dintre domnii ăștia erau însurați și veneau cu nevestele. Făcea să le vezi. În fiecare zi, rochii de toată frumusețea, cum, mulțumesc lui Dumnezeu, n'oiu purta în viața mea. Și atît de rău, atît de fără

www.digibuc.ro

Ce spune bărbatul

mină ce aşteptam, şi pe care mi se părea mereu că o zăresc. O sileam să-mi dee părerea şi treceam asupra prostiilor, ca să mă opresc numai la ceea ce întîmplarea îi însuflase bun.

Cît doream de mult să fac din ea adevărata mea nevastă, o nevastă de artist.... Aşi! Nu înţelegea nimic. Degeaba îi citeam din poeţii cei mari, din cei mai puternici, din cei mai duioşi, — rimele de aur ale poemelor de dragoste cădeau în faţa ei cu plictiseala şi răceala unei ploi repezi. Îmi amintesc că. odată, citeam *Noaptea de Octombrie;* îmi curmă cititul să mă întrebe ceva mai serios. Atunci am încercat să o fac să 'nţeleagă că nimic nu era mai serios pe lume ca poezia, ce-i însuşi sucul vieţei, şi care pluteşte de-asupra ei ca o lumină tremurătoare ale cării cuvinte, gînduri, se înalţă şi se îndumnezeiesc. Vai, ce zîmbet despreţuitor fluturâ pe buzele ei frumoase, şi ce privire de milă îmi aruncâ!... S'ar fi zis că ascultase vorbind pe-un copil sau pe un nebun.

www.digibuc.ro

Ce spune nevasta

nici un gust îmbrăcate! Purtau părul buclat fuste cu coadă, ba aveau și talente pe care le arătau cu sfruntare. Unele cîntau ca niște actrițe; cîntau la pian ca niște maiștri; și vorbeau despre toate, ca bărbații. Vă întreb: se face lucrul ăsta? Femeilor serioase li se poate îngăduì, după ce se mărită, să se gîndească la altceva decît la gospodăria lor? Tocmai lucrul acesta mă încercam să-l fac să înțeleagă pe bărbatul meu, care era mîhnit că lăsam în părăsire muzica. Muzica e bună cînd ești fetiță și cînd n'ai cevа mai bun de făcut. Dar la dreptul vorbind: ar fi fost caraghios să mă așez în fiecare zi să cînt la pian.

A! știu bine. Marea lui supărare e că am ivrut să-l smulg dintre oamenii aceștia atît de primejdioși pentru dînsul. „Mi-ai îndepărtat pe toți prietenii", îmi bănuia adeseori. Da, am fă ut-o, și nu mă căiesc. Indivizii ăștia mi l-ar fi înnebunit cu totul. Uneori, după ce se despărțeau, își petrecea nopțile rimînd, plimbîndu-se în lung și 'n larg ,vorbind tare. Parcă nu era destul de ciudat, de original și

www.digibuc.ro

Ce spune bărbatul

Cîtă putere, cîte cuvinte n'am cheltuit zadarnic! Cu nimic nu ieșeam la capăt. Mă loveam necurmat de ceea ce dînsa numea bun simț, — scăparea veșnică a sufletelor seci și a spiritelor înguste. Și nu numai poezia o plictisea. Înainte de a ne lua o credeam muzicantă. Dînsa părea că înțelege bucățile ce cînta, bucățile învățate cu profesorul. De abia se măritâ, închise pianul și se lăsă de muzică.... Cunoașteți ceva mai trist decît părăsirea de către o femeie tînără a tot ce era mai plăcut în ea ca fată? Replica dată, rolul sfîrșit, — nevinovata își leapădă costumul! Tot ce făcuse, — însăilarea atîtor mici talente, atîtor zîmbete frumoase, și eleganțe trecătoare — erau înjghebate numai în vederea măritișului.

La nevastă-mea schimbarea a fost fulgerătoare. Nădăjduisem la început că gustul, pe care nu-l puteam da, priceperea în ale artei, înțelegerea lucrurilor frumoase, o să i se deștepte fără voia ei, în acest încîntător Paris, în care ochii, spiritul, ți se subțiază fără să-ți dai seama.

www.digibuc.ro

Ce spune nevasta

așa; mai trebuia să vie și dînșii să-l înfierbînte! Cîte mofturi, cîte năzăriri, nu i-am răbdat! Intra fără de veste în odaia mea și-mi striga: „Hai, ia-ți pălăria... repede... mergem la țară". Trebuia să las toate baltă, lucrul, gospodăria, să luăm trăsuri, trenul, să cheltuim o mulțime de parale! Și eu care nu mă gîndeam decît cum să economisesc banul! Căci, la urma urmei, dintr'un venit de cinsprezece mii de franci nu poți face, la Paris, pe bogatul, și nu poți strînge avere pentru copii. La început rîdea de sfaturile mele, și încerca să mă facă și pe mine să rîd; apoi, cînd mă văzù hotărîtă să rămîn la locul meu, începù a-mi bănuì că eram prea fără de gusturi, prea gospodină. Era vina mea că nu-mi plăcea teatrul, concertele, toate seratele artistice, la cari voia să mă ducă, și unde își găsea cunoștințele din trecut, o șleahtă de svăpăiați, de boemi și de risipitori!

Am crezut o clipă că o să se cumințească. Izbutisem să-l scot din lumea ceea stricată, să ne înconjurăm de oameni de bun simț,

www.digibuc.ro

Ce spune bărbatul

Dar ce poți scoate dintr'o femeie care nu știe să citească o carte, să privească un tablou, dintr'o femeie pe care toate o plictisesc, și nu vrea nimic să vadă? Am înțeles că trebuia să mă împac cu gîndul că n'aveam lîngă mine decît o gospodină econoamă, foarte econoamă încă! Femeia după Proudhon, nimic mai mult. Mă hotărîsem să duc și traiul acesta; atîția artiști pățiseră ca mine! Dar acest rol, prea mic, n'o mulțumea.

Încetul cu încetuk, cu șiretenie și pe tăcute, îmi îndepărtă pe toți prietenii. În fața ei, firește, nu ne stinghéream. Vorbeam ca și în trecut, și, din înflăcărările noastre artistice, din axiomele nebune, din paradoxele în cari ideile izvorăsc îmbrăcate în haina care le făcea și mai vesele, ea nu înțelegea nici ironia, nici închipuirea avîntată. Lucrurile aceste nu puteau decît s'o îndîrjească și s'o încurce. Ghemuită într'un colțișor al salonului, asculta fără să spuie nimic, făgăduindu-și să gonească, unul cîte unul, pe toți aceia pe cari îi

www.digibuc.ro

Ce spune nevasta

serioși, să-i fac legături de pe urma cărora putea trage foloase... Așî! Nu. Domnul se plictisea. Se plictisea de dimineață până seara. Serile, la petrecerile noastre, la cari înjghebam un vist, dădeam un ceaiu, tot ce trebuia, făcea o mutră, Doamne! Cînd rămîneam singuri, de asemenea. Și cu toate acestea nu-l pierdeam din ochi. Îi spuneam: „Citește-mi puțin din ce-ai scris". Îmi recitea versuri, șiruri întregi. Nu înțelegeam nimic, dar mă prefăceam că-mi plac, și, pe ici colo, presăram cîte o observație care, de altfel, avea darul să-l năcăjească mereu. Muncind zi și noapte, vreme de un an, nu putù să închege, din toate rimele lui, decît o singură carte, care nu s'a vîndut de loc. I-am spus: „Ei, vezi acuma?..." doar îl voiu face să 'nțeleagă, să se apuce de ceva mai temeinic, mai mănos. Îl cuprinse o furie grozară, și pe urmă căzù într'o mîhnire necurmată, care mă făcea nenorocită. Prietenile mele nu mai știau ce sfaturi să-mi dee: „Draga mea, e plictiseala, posomorala

www.digibuc.ro

Ce spune bărbatul

credea mai svăpăiaţi. Cu toată buna primire ce se părea că le-o făcea, se şi simţea în casa mea acel mic curent de aer rece, care te prevesteşte că uşa e crăpată şi că ai face bine să te cărăbăneşti.

Îndată ce plecară prietenii mei, dînsa îi înlocuì cu ai ei. Mă văzui năvălit de o lume nătîngă, străină artei, plicticoasă, ce despreţuia din fundul sufletului poezia, pentru că „nu aduce parale". Şi'ntr'adins aruncau în faţa mea numele *neguţătorilor* zilei, a fabricanţilor de piese şi romane de duzină: „Cutare ştiu că strînge bani!"

Să cîştigi parale! atîta ştiu lighioile-astea, şi mă durea inima, să văd pe nevastă-mea judecînd ca dînşii. În mijlocul acestei lumi înfiorătoare, toate obiceiurile ei provinciale, toate vederile ei înguste şi mărginite se mai îngroşară cu o sgîrcenie de ne mai pomenit.

Şi cred că, cu un venit de cincisprezece mii de franci, poţi trăì fără să duci grija zilei de mîne! Ei! nu. O auzeam mereu plîngîndu-se,

www.digibuc.ro

Ce spune nevasta

omului care stă degeaba... Dacă ar lucru ceva mai mult n'ar fi așa de întunecat".

Atunci eu și cei din prejurul meu, ne-am pus pe-atîta: să-i găsim o slujbă. Am răscolit cerul și pămîntul, am făcut nu mai știu cîte vizite pe la nevestele secretarilor generali, a șefilor de biurouri, m'am dus pănă și la ministru, și toate astea fără să i le spun. Vroiam să-i fac o plăcere neașteptată. Îmi ziceam: „Voi vedea dacă măcar de data asta o să fie mulțumit". În sfîrșit, în ziua cînd i-am primit numirea, într'un plic frumos, cu cinci peceți, am alergat nebună de bucurie, să i-o pun pe masă. Prin asta își asigura viitorul, belșugul, liniștea să poată lucra, și mulțumirea de sine... Știți ce mi-a spus? Mi-a spus: „că n'o să mi-o ierte niciodată". Apoi rupse scrisoarea ministrului în mii de bucățele, și fugì trîntind ușile... Vai de artiști, biete ființe descreierate cari iau viața pe dos! Ce să te faci cu un asemenea om? Am vrut să-i vorbesc, să-l fac să judece. N'am izbutit. Îmi spuseseră bine că-i un nebun. De altfel la ce

www.digibuc.ro

Ce spune bărbatul

vorbind despre economie, de prefaceri, de bani daţi cu dobîndă grasă.

Pe măsură ce mă înnăduşea cu aceste nimicuri dobitoceşti, simţeam că se scurge din mine gustul şi dorinţa de lucru. Cîteodată se apropia de masa mea, răsfoia cu dispreţ versurile începute, şi-mi spunea: „Ce de mai hîrtie!“ numărînd ceasurile perdute deasupra acestor mărunţele şi neînsemnate rînduri. Vai! dacă aş fi ascultat-o, numele frumos de poet, pentru care muncisem atîţia ani să mi-l fac, ar fi tîrît astăzi prin mocirla lucrărilor de speculă... Şi cînd mai gîndesc că aceleeaşi femei îi închinasem, la început, inima şi toate visurile mele, cînd gîndesc că dispreţul ce mi-l arată pentru că nu cîştig parale, zace în sufletul ei de la cele dintăi clipe ale căsătoriei noastre! Într'adevăr mi-i ruşine şi de mine şi de dînsa!

Nu cîştig parale! lucrul acesta îi îndreptăţeşte totul: şi privirea bănuitoare, şi admiraţia pentru nimicurile ce aduce cîştigul, pănă

www.digibuc.ro

Ce spune nevasta

i-aș vorbi? N'avem aceiași limbă. N'o să mă înțeleagă cum n'o să-l înțeleg... Și acum stăm unul în fața altuia, și ne privim. Îi citesc ura în ochi, și cu toate astea țin la el.... Se poate ceva mai dureros!

www.digibuc.ro

Ce spune bărbatul

și hotărîrea din urmă: să-mi capete nu știu ce loc într'un biurou din minister.

Dar fie, că m'am împotrivit! Asta mi-a mai rămas: să pun piciorul în prag. Poate vorbì ceasuri întregi, poate să mă înghețe cu cel mai rece zîmbet al ei, gîndul meu nu i-l împărtășesc, n'o să i-l mai împărtășesc niciodată.... Și trăim așa! Însurați, osîndiți să stăm la un loc, despărțiți totuși de poște întregi; căci sîntem prea obosiți, prea desnădăjduiți ca să mai încercăm să ne apropiem unul de altul... Iată viață! E îngrozitor!

www.digibuc.ro

„ACTE DE BRUTALITATE

www.digibuc.ro

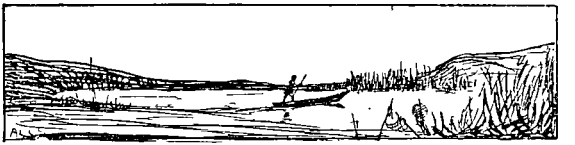

VI

„ACTE DE BRUTALITATE“

BIUROUL
DOMNULUI AVOCAT PETITBRY

Doamnei Nina de B..., la mătușa sa, la Moulins

Doamnă, după dorința Doamnei mătușei D-voastră, m'am ocupat de afacerea știută. Am luat faptele, unul după altul, supunînd plîngerile D-voastră cercetării celei mai amănunțite. Dar, cu mîna pe consțiință, vă pot răspunde printr'o zicătoare: „Mai va păn' s'o coace strugurii“ și, pentru ca să vorbesc deslușit: nu sînteți îndreptățită nici într'un chip să cereți despărțenia.

Într' adevăr, nu trebuie să uităm că legea franceză calcă pe un drum foarte bine bătătorit, că e croită cam din topor, care nu poate deosebì amănunțimile lucrului;

www.digibuc.ro

dînsa nu cunoaşte decît faptul, faptul în sine grosolan. Şi din nenorocire tocmai acesta ne lipseşte. Fără îndoială, am fost adînc mişcat cetind povestirea acestui întăi an de căsătorie, îngrozitor de îndurat pentru d-voastră. Aţi plătit foarte scump faima de-a lua în căsătorie un artist vestit. unul dintre oamenii aceia în sufletul cărora renumele şi admiraţia varsă un egoism spăimîntător, şi cari ar trebui pedepsiţi să trăiască singuri, ca să nu mai sfarme frageda şi sfioasa viaţă ce încearcă să se lege de a lor. Ah! Doamnă, de la începutul meseriei mele pănă acuma, cîte soţii nenorocite n'am văzut, în aceeaşi tristă stare în care vă găsiţi! Artiştii aceştia, cari trăiesc din public şi numai pentru el, n'adnc în căminul lor decît oboseala izbînzei sau mîhnirea neizbutirilor ce încearcă. Un traiu neregulat, fără de busolă nici cîrmă, plini de idei turburătoare în potriva tuturor regulilor sociale; disprețul familiei şi-al bucuriilor ei; sgîndărirea minţii prin tutun şi băuturi; fără să mai vorbesc de rest, — iată din ce se alcătuieşte viaţa groaznică a unui artist, şi de supt stăpînirea căreia scumpa D-voastră

www.digibuc.ro

mătușă vrea să vă smulgă; dar v'o mai spun, că, deși înțeleg grija, remușcările sale chiar, pentru-că a încuviințat o astfel de căsătorie, nu cred că lucrurile să fi ajuns acolo, ca să fiți în drept a face cererea despre care e vorba.

Totuși, am și început un plan de *Memoriu judiciar*, în care punctele mai însemnate ale plîngerii D-voastră sînt grupate și puse în lumină, într'un chip destul de îndemînatic. Cele ce urmează sînt marile împărțiri ale lucrării:

I). *Mojiciile Domnului către familia Doamnei.*

Îndărătnicia de a nu primì pe mătușa noastră din Moulins, care ne-a crescut și care ne adoră. Poreclele de: „Hîzănie gheboasă" — „Mama pădurii"—și altele, date acestei venerabile Domnișoare, al căreia spate e, într'adevăr, puțin cam încovoiat. Luări în rîs, epigrame, desemnuri în creion și'n peniță, în potriva sus numitei și a metehnei sale.

II) *Insociabilitate.* Hotărîrea de a nu vedea prietenii Doamnei, de a face vizitele de nuntă, de a trimite cărți de vizită, de a răspunde poftirilor, etc....

III) *Risipă.* Bani împrumutați fără de chi-

www.digibuc.ro

tanţă la tot felul de boemi. Masă întinsă pentru toţi; casă preschimbată în ospătărie. Subscripţii pentru statuile, monumentele şi operele confraţilor nenorociţi. Fondarea unei reviste artistice şi literare ! ! !...

IV) *Grosolănii faţă de Doamna.* A spus în gura mare despre noi: „Ce curcă plouată!!“ ...

V) *Bădărănii şi furii.* Bădărănia din cale afară a Domnului. Furii la cele mai mici prilejuri; spargere de farfurii şi de mobile. Sgomot, scandal, cuvinte necuviincioase.

După cum puteţi vedea, dragă Doamnă, toate acestea alcătuiesc un corp de învinuire foarte însemnat; dar e neîndestulător. Ne lipseşte *„actul de brutalitate.“* Ei! dacă am avea numai o brutalitate încercată asupra D-vostră, un act de brutalitate cît de mic, care să poată fi adeverit de către martori, ar fi altceva; atunci afacerea noastră ar fi din cele mai frumoase. Dar nu mai putem nădăjdui un astfel de *eveniment*, acuma, cînd aţi pus cincizeci de poşte între D-voastră şi soţul D-voastră.

Zic„ nădăjduì,“ pentru că lucrurile fiind cum sînt, o brutalitate din partea acestui om ar fi fost ce putea să vi se întîmple mai fericit.

www.digibuc.ro

Aşteptînd poruncile D-voastră, rămîn Doamnă, supusul şi respectuosul D-voastră serv.

Petitbry.

P. S. Brutalitate înaintea martorilor, să fim bine înţeleşi!..

Avocatului Petitbry, la Paris.

Ei!.. Domnule, poftim unde am ajuns!.. Iată ce au făcut legile noastre din vechiul cavalerism francez!.. Aşa, cînd adeseori ajunge numai o neînţelegere ca două inimi să se despărţească pentru totdeauna, tribunalelor D-voastră le trebuie „acte de brutalitate“ pentru a sprijini o despărţenie. Lucrul acesta nu e oare josnic, nedrept, sălbatic, strigător?... Gîndiţi-vă că, pentru a-şi cîştiga libertatea, biata mea mititică e silită să se ducă şi să-şi întindă gîtul călăului, să se dee pe mîna furioasă a sălbatecului, să-l întărîte chiar... Dar ce are de-a face? hotărîrea noastră e luată! Ne trebuie acte de brutalitate. Ei bine, le vom avea!... Chiar de mîne, Nina se întoarce la Paris. Cum o s'o primească? Ce-o să se 'ntîmple oare acolo? Nici nu îndrăznesc să mă gîndesc

www.digibuc.ro

fără să mă cutremur. La gîndul acesta mîna îmi slăbeşte, ochii mi se umezesc... Vai, Domnule, vai Domnule Petitbry... Vai!...

Mătuşa nenorocită a Ninei.

BIUROUL
DOMNULUI MARESTANG
Advocat
pe lîngă tribunalul Seinei

Domnului Henri de B... Om de litere, la Paris.

Fii liniştit, liniştit, liniştit!... Te opresc să te duci la Moulins, să alergi şi să urmăreşti pe fugara D-tale. E mai cuminte, e mai sigur să o aştepţi la D-ta, lîngă colţul sobei dumitale. La urma urmei ce s'a 'ntîmplat? Dumneata nu vrei să primeşti pe fata cea bătrînă, şi nevasta dumitale s'a dus după ea. Trebuia să te aştepţi la asta. Legăturile de familie sînt foarte puternice în inima unei femei, atît de devreme căsătorită. Ai vrut să mergi prea repede. Gîndeşte-te că mătuşa aceea a crescut-o, că nu are alte rude decît pe dînsa.

Are pe soţul ei, îmi vei zice D-ta...

Ei, scumpul meu, fie vorba între noi: băr-

www.digibuc.ro

baţii nu sînt drăguţi în toate zilele. Cunosc mai ales pe unul care, de şi cu o inimă bună, e de o nervozitate, de o iuţeală nespusă!...

Încuviinţez că munca, preocupările artistice să fie de vină. Totuşi faptul e că păsărica s'a speriat şi s'a întors la vechia ei colivie. Nu-ţi fie frică, n'o să stea mult. Nu cred să mă'nşel cînd îţi prezic că repede-repede o să se plictisească acolo, şi-o să ducă dorul nebuniilor poetului ei. Mai ales nu te clintì din loc.

Vechiul D-tale prieten,
Marestang.

Domnului Marestang, avocat. la Paris.

În aceeaşi vreme cu scrisoarea D-tale, atît de prietenoasă, atît de înţeleaptă, primesc o telegramă din Moulins, prin care mi se vesteşte întoarcerea Ninei.

Ah, cît de bun prooroc eşti!... Se întoarce astă seară, singură, cum plecase, fără nici o rugăminte din parte-mi. Acuma o să-i fac o viaţă atît de dulce, atît de plăcută încît să nu mai

www.digibuc.ro

plece. În aceste opt zile, de lipsă ale ei, mi-am adunat în suflet destulă dragoste și răbdare. Numai asupra unui lucru rămîn statornic: nu vreau să mai văd la noi pe spăimîntătoarea „Mamă a pădurei“, pe această „sgîrie-hîrtie“ de prin anul 1820, care mi-a dat pe nepoată-sa numai în nădejdea că mica mea celebritate îi va slujì pe a ei.

Gîndește-te, dragul meu Marestang, că dela căsătoria mea, bătătia asta plină de fiere s'a pus totdeauna între mine și nevastă-mea, amestecîndu-și ghebul în toate plăcerile, în toate petrecerile noastre: la teatru, la expoziții, în lume, la țară, — pretutindeni.

Și să te mai miri că în urma acestora, am pus atîta grabă să o trimet din nou la Moulins. Nici nu se poate închipuì, scumpul meu, răul ce aceste fete bătrîne, neștiutoare de ale vieței, prepuelnice, sînt în stare să facă unei gospodării tinere. Aceasta vîrîse în căpușorul frumos al soției mele o grămadă de idei bolnave, înapoiate, caraghioaze. Pentru dînsa eram un fel de momîie, de pe vremea nu știu cui, încununat cu lauri, lira pe șold, și cu mantaua, cu guler de catifea, umflată în bătaia vîntului

www.digibuc.ro

ce suflă pe culmile înalte. Iată bărbatul ce făgăduise nepoatei sale, şi poţi să-ţi închipui cît de amăgită a fost biata mea Nina.

De altfel, recunosc că am fost prea stîngaciu cu biata şi scumpă copilă. Cum zici şi D-ta, am vrut să merg prea iute şi am speriat-o. Trebuia să caut să schimb cu încetul creşterea ei cam îngustă, stricată de obiceurile călugăriţelor unde învăţase şi de visările sentimentale ale cotoroanţei; trebuia să dau răgaz farmecului de provincie să se şteargă. La urma urmei, toate acestea se pot îndrepta, de oarece dînsa se întoarce...

Se întoarce, scumpul meu prieten!... De seară mă voiu duce să o aştept la gară, şi-o să venim acasă, braţ la braţ, împăcaţi şi fericiţi.

Henri de B.

Nina de B... mătuşei sale, la Moulins.

Mă aştepta la gară, şi m'a primit zîmbind, cu braţele întinse, par'că m'aş fi întors dintr'o călătorie obişnuită. Poţi să-ţi închipui ce mutră rece i-am făcut. Apoi m'am închis în odaia mea singurică, spunînd că sunt obosită, şi'n urmă, am întors de două ori cheia.

www.digibuc.ro

A venit să-mi spuie „seara bună“, pe gaura broaştei, şi, ceea ce m'a mirat mult, — s'a depărtat tiptil fără mînie, nici stăruinţă.

Azi dimineaţă am fost la D. Petitbry, care mi-a dat poveţe lungi asupra felului cum trebuie să mă port: ceasul, locul, martorii... Ah, dragă mătuşică, cu cît se apropie vremea, cu atît mi-i mai frică,—atît de grozave ce-i sînt furiile!.. Chiar cînd e blînd, ca ieri, ochii lui au scînteieri de furtună;... dar, gîndind la tine, voiu fi tare, scumpa mea.... De alfel, după cum mi-a spus şi D. Petitbry, nu e vorba decît de o clipă: pe urmă vom lua de la capăt amîndouă viaţa noastră de altă dată, liniştită şi fericită.

Nina de B.....

De la aceeaşi către aceeaşi.

Dragă mătuşa, îţi scriu din pat, sfărîmată de sguduirea scenei înspăimîntătoare prin care am trecut. Cine-ar fi crezut că lucrurile vor lua întorsătura asta? Şi doar luasem toate măsurile ca să izbutesc. Încunoştiinţasem pe Marta şi pe soră-sa, cari trebuiau să vie la

www.digibuc.ro

unu după amează, şi alesesem pentru scena ceea mare, clipa cînd servitorii strîng tacîmurile în sufrageria vecină cu odaia lui de lucru. Desdedimineaţă săgeţile îmi erau pregătite: un ceas de game, de studii la piano, — *les Cloches du monastère*, *les Réveries de Rosellen*, — tot bucăţi ce nu le poate suferì. Dar aceasta nu l-a împiedicat să lucreze fără nici o supărare. La prînz aceeaşi răbdare.

Un prînz grozav, alcătuit din resturi, şi mîncări dulci ce nu le poate mistuì. Şi dacă mi-ai fi văzut toaleta!... O rochie cu pelerină, pe care o am de cinci ani, un şorţ mic, negru, de mătase, şi părul descreţit!... Căutam să-i văd pe frunte semnele de furie, cuta dreaptă şi atît de cunoscută, pe care domnul o adînceşte între sprîncene la cel mai mic necaz. Ei bine, nu, nimică. Îmi venea să cred că-mi schimbase cineva bărbatul.

Mi-a zis numai cu un glas liniştit, puţin trist: „A, ţi-ai luat din nou vechea d-tale pieptănătură!“ Nevoind să grăbesc nimic înaintea sosirii martorilor, abia răspundeam. Şi pe urmă, curat caraghioslîc!.. mă simţeam mişcată, sguduită, mai 'nainte de scena ce o

www.digibuc.ro

căutam. În sfîrşit, după cîteva răspunsuri seci din parte-mi, se sculă de la masă şi se duse la dînsul. Îl urmăream tremurînd toată. Auzisem pe prietenele mele aşteptîndu-ne în salonaş, şi Petru se ducea şi venea, aşezînd argintăria şi paharele. Sosise clipa: trebuia să-l aduc la actele de mari brutalităţi; şi lucrul mi se părea uşor după cîte făcusem de dimineaţă să-l înfurii. Cînd am intrat în biuroul lui trebuie să fi fost foarte palidă. Mă simţeam în cuşca leului. Îmi veni chiar şi-un gînd ciudat: „Dacă mă omoară"! Culcat pe divan, cu ţigara în gură, n'avea însă aerul aşa de grozav.

— Te stingheresc cumva? întrebaiu cu glasul cel mai batjocoritor. — El, liniştit:

— Nu, după cum vezi... nu lucrez.

Eu urmînd, foarte, răutăcioasă:

— Ce fel!.. d-ta nu lucrezi niciodată?..

El tot foarte blînd:

— Te înşeli, draga mea; dinpotrivă, lucrez mult. Numai meseria noastră e dintre acele în care se lucrează fără ca să ai nici o unealtă în mînă.

Eu:

— Şi ce faci, mă rog, în clipa asta? A,

www.digibuc.ro

da, ştiu, piesa dumitale, în versuri, — tot aceeaşi de doi ani de zile. Ştii că eşti foarte fericit că nevasta D-tale a avut avere? Asta te îngăduie să leneveşti în voie.

Am crezut că o să sară. De loc. A venit să-mi iee mînele, foarte drăguţ: „Haide, nu te-ai mai schimbat? O să începem iar războiul? Atunci de ce te-ai întors?“ Mărturisesc că m'am simţit mişcată de glasul, bun şi trist, cu care-mi vorbea; dar m'am gîndit la tine, sărmana mea mătuşică, la izgonirea ta, la toate neajunsurile ce-ţi făcuse, şi asta mi-a dat îndrăzneală. Am căutat ce puteam să-i spun, mai amar, mai muşcător. Ştiu eu ce? Că eram nemîngîiată că luasem un artist; că la Moulins toată lumea îmi plînge de milă; că găsisem pe prietenele mele măritate cu magistraţi, cu oameni serioşi, cu înrîurire, la locul lor, pe cînd dînsul.... Şi dacă, în schimbul acestora, ar cîştiga măcar bani. Dar, nu, domnul lucrează pentru glorie, şi ce glorie!... La Moulins, nimenea nu-l cunoştea; la Paris, piesele îi erau fluerate. Cărţile nu i-se vindeau. Şi aşa şi pe dincolo... Mi-se învîrtea capul de năvala vorbelor rele ce-mi veniau pe

www.digibuc.ro

rînd. Dînsul se uita la mine fără să răspundă, cu o mînie rece. Fireşte că răceala aceasta mă scotea din sărite mai mult. Eram atît de întărîtată că nu-mi mai cunoşteam glasul ascuţit pănă într'atîta, că, cele de pe urmă vorbe ce i le strigaiu—nu ştiu ce epigramă nedreaptă şi nebună—sbîrnîiră pe la urechile mele năuce. De data asta crezui că avocatul Petitbry avea actul de brutalitate gata. Vînăt de mînie, cu dinţii strînşi, Henri făcuse doi paşi spre mine:

— Doamnă!...

Pe urmă, deodată mînia i-se potoli, chipul i se făcù nepăsător, şi mă privi cu un aer aşa despreţuitor, aşa de obraznic, aşa de liniştit!... Ah!... zău, îmi pierdusem răbdarea. Ridicaiu mîna şi pleosc!... îi trăsei o palmă cum nu dădusem în viaţa mea.

La plesnetul ei, uşa se deschise şi martorii mei se iviră înnăbuşiţi, măreţi:

— Domnule e o nevrednicie!...

—Nu e aşa ? zise sărmanul băiat, arătîndu-şi obrazul înroşit.

Poţi să-ţi închipui cît mi-a fost de ruşine. Din norocire m'am hotărît să leşin, să plîng cît oiu putea mai mult, ceea ce m'a uşurat

www.digibuc.ro

în destul... Acuma Henri e în odaia mea. Mă veghiază, mă îngrijeşte şi se arată într'adevăr foarte bun cu mine. Ce e de făcut? În ce dandana am intrat!... Domnul Petitbry ştiu că n'o să fie de loc mulţumit.

Nina de B.....

---

www.digibuc.ro

O FAMILIE DE „BOEMI“

www.digibuc.ro

VII

O FAMILIE DE „BOEMI"

Nu cred să se găsească în tot Parisul o casă mai ciudată şi mai veselă ca aceea a sculptorului Simaise. În casa lui e o sărbătoare veşnică. La or'ce ceas te vei duce o să auzi cîntece, rîsete — sgomotul unui pian, unei ghitare, sau a unei giamparale. Rar se va întîmplaca, ducîndu-te în atelierul lui, să nu cazi în mijlocul unui joc cu mingea, a unui vals, sau a unei figuri de cadril; dacă nu nimeriai cumva în dordora pregătirilor: a răscroielilor stofelor, a florilor false agăţate de busturi, şi-a fustelor cu fluturi, întinse pe cîte vreun grup încă umed. Vezi că în casa ceea sînt patru fete mari, de la şaisprezece la douăzeci şi cinci de ani, — foarte frumoase, dar foarte încurcă-lume. — Şi, cînd dumnealor se învîrtesc cu părul lăsat pe spate, cu valuri

www.digibuc.ro

de panglici în el, cu acele lungi şi buclele bătătoare la ochi, s'ar zice că în loc de patru, ele sînt opt, şaisprezece, treizecişidouă de domnişoare Simaise, una mai vioae decît cealaltă, şi cari vorbesc tare, rîd mult, şi au, toate, aierul puţin cam băieţesc, — aerul deosebit al fetelor de artişti, — cu mişcări de atelier şi cu o 'ndrăsneală de ucenic de pictor; nimeni nu ştie să trimită mai bine la plimbare ca ele pe un creditor, sau să ocărască pe negustorul, destul de obraznic, care nu pregetă să aducă socoteala într'o vreme nepotrivită.

Fetele astea sînt adevăratele stăpîne ale casei. Tatăl lucrează de cum mijeşte de ziuă, sculptează, modelează fără încetare, căci n'are avere. La început era ambiţios, se silea să facă bine. Cîteva izbînzi la expoziţii îi prevestiră o oarecare faimă, dar cerinţele din cale afară ale familiei pe care trebuia să o hrănească, s'o îmbrace, s'o scoată în lume, l-a ţinut în mediocritatea meşteşugului. Cît despre doamna Simaise, dînsa nu face nimic. Prea frumoasă cînd se măritase, foarte încunjurată în lumea artistică, în care bărbatul ei o dusese, ea trăia la început numai ca o femeie frumoasă

www.digibuc.ro

ce era, iar mai tîrziu ca o fostă femeie frumoasă. Creolă de baștină, după cum pretindea, deși mi se spune că părinții ei nu părăsise nici odată Courbevoie, — dînsa își petrece zilele, de dimineața pănă seara, într'un hamac spînzurat, pe rînd, în toate încăperile casei, își face vînt, mistuiește în pace, și are un dispreț nesfîrșit pentru mărunțișurile traiului de toate zilele. A pozat atît de des bărbatului ei pentru niște Hebe și Diane, că acum își închipuie că trece prin viață cu semiluna în frunte, cu o cupă în mînă, încărcată de embleme drept or'ce altă muncă. De aceea, să dai și să-i vezi neorînduiala locuinței. Cel mai mic lucru trebue căutat un ceas întreg: „Marto, Evo, Genevievo, Madeleno, cine-a văzut degetarul meu?“

Saltarele în care zac, talmeș-balmeș, cărți, pudră, dresuri, linguriță, evantaliuri, sînt pline ochiu, dar nu cuprind nimic folositor; de altfel Simais-ii țin la mobile ciudate, rare, știrbe și stricate. Dar chiar casa li-e atît de-dea-'ndoasele!.. Cum se mută des, nu au vreme să se așeze cum trebuie, și de aceea această locuință veselă pare că așteaptă totdeauna

www.digibuc.ro

mîna care să o rînduiască, după o noapte de bal. Numai că lipsesc atîtea lucruri, că nu face să te oștenești degeaba. Dacă au rochii, dacă pot ieși pe stradă cu strălucirea unui meteor, dacă au o pospăială de lux, și o înfățișare *șic*, onoarea e scăpată! . Nu lipsește nimic din ce trebuie unui sălaș de rătăcitori. Prin ușile deschise, vezi sărăcia dintr'o dată, strînsă între cei patru pereți goi ai unei încăperi nemobilate, sau în îngrămădeala unei odăi prea încărcate. E o viață de boemi, viață plină de întîmplări neprevăzute, de surprize.... În clipa cînd vor să se puie la masă, văd că lipsesc toate, și că trebuie să se ducă să prînzească în oraș, pe fugă. În felul ăsta ceasurile trec repede, sbuciumate, goale; și pe urmă lucrul ăsta mai avea un bun: cînd prînzeau tîrziu, nu mai cinau, ca să poată mînca la bal, unde se duceau mai în fiecare seară. Adeseori, chiar dumnealor dau serate. Ceaiul se bea în niște vase ciudate: în potire, în halbe, în scoici japoneze, toate știrbite de atîtea trăncaneli, sparte în nenumaratele mutări. Seninătatea mamei și a fetelor, în mijlocul acestei strîmtorări, e rară! Doar au de-ajunse lucruri

www.digibuc.ro

pe capul lor ca să mai poată gîndi și la gospodărie!.. Una și-a împletit părul ca o elveţiancă, cealaltă și l-a încreţit ca un *muţunachi* englez, iar doamna Simaise, în fundul hamaculuĭ trăiește din amintirea fericită a fru museţei ei de altădată!... Cît despre moș Simaise, el e totdeauna încîntat. Îi ajunge numai să audă rîsul frumos al fetelor răsunîndu-i împrejur, și se umple de bucurie, uitînd de toată sarcina acestei vieţi turburate. Lui îi cer, desmerdîndu-l: „tată îmi trebuie o pălărie... tată îmi trebuie o rochie". Cîteodată iarna e grea. Cunosc atîta lume, sînt poftiţi într'atîtea părţi.... Ce pot face? !.. Moșul scapă sculîndu-se cu două ceasuri mai de vreme. Se face numai un singur foc, în atelier, unde se adună toată familia. Domnișoarele croiesc, își coase rochiile singure, pe cînd sforile hamacului scîrţîie în tact, și tatăl lucrează cocoţat pe scaunul lui. Le-aţi întîlnit vreodată pe doamnele aceste prin lume? Îndată ce întră în tr'un salon, se aude un murmur. Cele două mai mari sînt mai de demult cunoscute; dar în totdeauna sînt atît de gătite, atît de elegante, că fiecare dorește să le ia la joc. Au

www.digibuc.ro

atîta trecere ca şi cele mai mici, aproape tot atît cît avusese şi mama, odinioară; de altfel ştiu să-şi poarte fermecător peticele şi giuvaerele la modă! Dar, deşi merg cu o legănare atît de încîntătoare, deşi au rîsul atît de nebunesc,—un rîs de copil rău crescut, — deşi au atîtea fasoane şi ştiu să-şi facă vînt „à l'espagnole“,... tot nu se pot mărita!..

Niciodată, nici un admirator n'a putut să se împace cu priveliştea înfiorătoare a acestei case atît de grozav răscolite. Strîmtorarea cheltuielilor netrebuincioase, lipsa de farfurii, grămada vechilor covoare ciuruite, a trichelurilor antice, strîmbate, şterse de poleială, curentul uşilor, sunetul clopoţelului supt mîna nerăbdătoare a creditorilor, îmbrăcămintea slobodă a acestor domnişoare ce stăteau în papuci şi capot cu coada, ca 'ntr'un otel,—puneau pe fugă şi pe cei ce veneau cu gîndurile cele mai bune. Ce vreţi? Nu or'cine se împacă să-şi atîrne lîngă el, pentru toată viaţa, hamacul unei femei ce stă de geaba! Mi-e teamă că domnişoarele Simaise n'o să se mărite. Au avut totuşi un prilej, — prilej măreţ şi unic, să o facă pe vremea Comunei. Familia fugise

www.digibuc.ro

în Normandia, într'un orășel de cîrciobași plin de avocați, de notari și de oameni de afaceri. N'apucă să sosească, și mosul căută de lucru. Renumele său de sculptor îi slujì, și, cum pe piața publică a orașului era o statuă a lui Cujas, făcută de dînsul, fu o întrecere printre mărimile din localitate să-i comande, care mai de care bustul. Îndată mama atîrnâ hamacul într'un colț al atelierului, și domnișoarele puseră la cale mici serbări. Izbutiră pe deplin. Cel puțin aici sărăcia părea o urmare a surghiunului: neorînduiala gospodăriei putea fi dată în spatele întîmplării. Doamnele, frumoase și elegante, rîdeau singure, în gura mare, de mizeria lor. Plecaseră fără să iee nimic.

Din Parisul zăvorit nu se putea aduce nimic. Pentru ele aceasta era un farmec mai mult. Lucrul acesta te făcea să te gîndești la țigăncile cari-și piaptănă părul lor frumos într'o șură, și își astîmpără setea din pîrae Cei mai puțin poetici le asemuiau, în mintea lor, cu surghiunitele din Coblentz, cu damele de la curtea Mariei Antoineta, plecate în grabă, fără pudră, nici săcușoare, nici cameriste, supuse la tot felul de greutăți, învățînd să se slu-

www.digibuc.ro

jească singure, dar păstrînd deşertăciunea curţilor din Franţa, zîmbetul, atît de poftitor, al aluniţelor, al *muştilor*, ce nu mai aveau cu cę şi le face.

În fiecare seară, o mulţime de tineri se îmbulzeau orbiţi, în atelierul lui Simaise. În sunetul unui clavir, luat cu chirie, toată lumea aceasta juca polca, şotişul, — şotişul se juca încă în Normandia — valsau... „Mi-oiu mărita eu pe vreuna“ îşi zicea moş Simaise, şi drept e că cea dintăi plecată, celelalte ar fi urmat... Din nenorocire cea dintăi nu s'a dus, dar nici mult nu fuse. Printre numeroşii valsatori ai domnişoarelor, în această trupă de balet de avocaţi, substituţi şi notari, cel mai turbat după joc era un avocat văduv, foarte stăruitor pe lîngă fata cea mai mare. În casă îl chemau „cel mai îndrăcit avocat dănţuitor“ în amintirea baletelor lui Molière; şi firește, văzînd înfocarea cu care voinicul se învîrtea, moş Simaise îşi pusese într'însul cele mai mari nădejdi. Dar oamenii de afaceri nu dănţuiesc ca toată lumea. Aşa că, acela, valsînd mereu, îşi făcea micile lui socoteli: „Familia asta, Simaise, e încîntătoare...

www.digibuc.ro

Tra la... la... la... la... la... dar degeaba mă zoresc... la... la... la... la... la... ... nu mă voiu hotărî la nimic înainte de a se deschide porţile Parisului... Tra la... la... ca să pot lua deslușiri... la... la... la..." Astfel gîndea „cel mai îndrăcit dănţuitor"; şi în adevăr, îndată ce Parisul fu despresurat, întrebă pe ici, pe colo, şi.. căsătoria nu se mai făcù. De atunci, sărmanele mititele, au mai scăpat şi alte multe prilejuri. Dar asta nu turbură întru nimic veselia acestei ciudate familii. Din potrivă, cu cît merg, cu atît sînt mai veseli. Iarna trecută s'au mutat de trei ori, au fost bătuţi la darabană odată, şi totuşi au dat două mari baluri costumate.

www.digibuc.ro

FRAGMENT DIN SCRISOAREA UNEI FEMEI

— GĂSIT ÎN STRADA NOTRE-DAME-DES-CHAMPS —

www.digibuc.ro

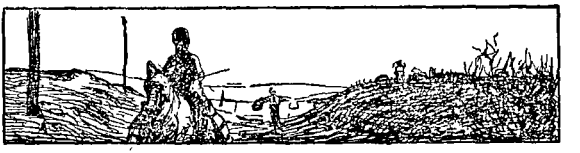

FRAGMENT DIN SCRISOAREA UNEI FEMEI

— GĂSIT ÎN STRADA NOTRE-DAME-DES-CHAMPS —

„Am plătit cam scump faptul că am luat în căsătorie pe un artist!.. dar fetele își fac despre toate lucrurile niște idei așa de ciudate! Închipuiește-ți, că, de cîte ori vedeam în Expoziție, în cuprinsul listei, numele acelor depărtate și liniștite străzi dela marginea Parisului, îmi închipuiam cît trebuie să fie de fericită viața pașnică, stîmpărată, închinată întreagă muncei și familiei, și îmi ziceam, simțind mai de 'nainte cît voiu fi de geloasă; „Iată ce fel de bărbat vreau“! Așa, în felul acesta va fi totdeauna numai al meu. Vom petrece zile întregi stînd împreună, el la tabloul sau la sculptura lui, eu cetind, lucrînd lîngă el, în lumina dulce a atelierului“. Sărmană neștiutoare!.. Pe atunci nu-mi închi-

www.digibuc.ro

puiam ce e un atelier, nici ce lume ciudată întîlneşti acolo. Uitîndu-mă la acele statui de zeiţe, aşa de obraznic dezbrăcate, niciodată nu mi-ar fi venit în minte gîndul că se găsesc femei destul de îndrăzneţe pentru... Şi că eu însumi chiar... Căci altfel, te rog să mă crezi, nu m'aş fi măritat cu un sculptor. Dar ştii!.. de loc!

Trebuie să-ţi mărturisesc că acasă toţi erau împotriva acestei căsătorii, cu toată averea bărbatului meu, cu tot numele vestit ce avea, şi cu toată casa frumoasă pe care el o zidea anume pentru noi amîndoi Eu singură am vrut-o. Era atît de elegant, atît de încîntător. atît de bun cu mine... Găseam totuşi că se amestecă cam prea mult în rochiile, în pieptănăturile mele: „Ridicăţi părul aici, aşa..." Şi domnul se desfăta punînd eîte o floare, chiar în mijlocul buclelor mele, cu mult mai mult gust decît or'care din modistele noastre. Atîta pricepere la un bărbat, era de speriat, nu e aşa? Ar fi trebuit să mă feresc... În sfîrşit, stai să vezi! Ascultă:

Ne întorceam din călătoria noastră de nuntă. Pe cînd mă aşezam în odăile mele fru-

www.digibuc.ro

moase, atît de bine mobilate, întreg paradisul pe care tu îl cunoşti, bărbatul meu abia sosit se puse pe lucru, şi îşi petrecea zilele în atelierul ce-l are în oraş. Seara, cînd se întorcea, îmi vorbea îngrijorat de viitoarea lui expoziţie. Subiectul era „o femeie romană ieşind din baie.“ Vroia să dea marmurei, uşoara înfiorare a pielei în atingere cu aerul şi umezeala pînzei subţiri, întinse pe umeri, şi o mulţime de alte lucruri frumoase ce nu-mi mai amintesc. Între noi fie vorba, cînd îmi vorbeşte de sculptură, nu prea înţeleg totdeauna. Totuşi, ziceam cu încredere: „O să fie foarte frumos...“ Şi mă şi vedeam pe nisipul mărunt al aleelor, admirînd opera bărbatului meu, o marmură frumoasă, albă, deslușindu-se pe fundul verde; în vreme ce la spatele mele se şoptea: „E nevasta autorului...“

În sfîrşit, într'o zi, nerăbdătoare să văd unde ajunsese cu doamna noastră romană, avui ideia să mă duc, să-l găsesc pe neaşteptate, în atelierul lui, pe care nu-l cunoşteam încă. Era una din cele dintăi ieşiri singure ale mele şi mă făcusem frumoasă, — ştii!..

Ajungînd, găsii poarta grădiniţei deschisă

www.digibuc.ro

în lături. Intraiu dea-dreptul, şi, judecă indignarea mea, cînd zărîi pe bărbatul meu, în bluză albă ca un zidar, rău pieptănat, cu mînile murdare de pămînt, avînd în faţă pe o femeie, draga mea, o cogiamite făptură, pe un soclu, aproape goală, şi totuşi cu aerul liniştit, ca şi cînd şi-ar fi găsit îmbrăcămintea foarte firească. Nişte sdrenţe urîte, pline de noroi, nişte ghete scofîlcite de alergătură, o pălărie rotundă cu o pană descreţită, erau aruncate, lîngă dînsa, pe un scaun.

Toate acestea le-am văzut ca într'o sclipire, căci înţelegi c' am luat'o la fugă. Ştefan vroì să-mi vorbească, să mă ţie, dar avui un o mişcare de scîrbă pentru mînile lui pline de lut, şi alergai la mama, unde de abia sosii cu suflet. Îţi închipui cum am năvălit în casă....

„Ah! Dumnezeule, copila mea, ce ai?“

Povestesc mamei ceeace am văzut, cum am găsit pe femeia ceea groaznică, în ce îmbracăminte. Şi plîngeam, plîngeam.... Mama, foarte mişcată, cercă să mă mîngîie, îmi arătă că trebuia să fie vreun model.

www.digibuc.ro

„Cum!.. E îngrozitor.... Nu mi s'a spus așa ceva înainte de a mă mărita!“

În vremea aceasta, iată pe Ștefan sosind, speriat de tot; la rîndul lui încercă să mă facă să înțeleg că un model nu e o femeie ca or'care alta, și că, de altfel, sculptorii nu pot lucra fără ele; dar spusele lui nu mă înduioșară de loc, și-i zisei hotărît că nu mai vreau un bărbat care își petrece zilele în patru ochi cu niște domnișoare astfel îmbrăcate.

„Ia vezi, amice, îi zise atunci biata mamă, care se silea să împace lucrurile, n'ai putea oare, din respect pentru nevasta dumitale, să înlocuiești modelul printr'un altul de carton?“

Bărbatul meu își mușcă mustața, cu furie:

„E peste putință, dragă mamă!“

— Totuși, dragul meu, îmi pare că... Uite, modistele noastre au capete de carton care le slujesc ca să-și așeze bonetele... Mă rog ce se face pentru cap, nu s'ar putea face pentru...?

Se pare că nu se putea. Ștefan cel puțin cercă îndelung să ne arate, cu felurite amănunte, cuvinte tehnice. Avea într'adevăr un aer foarte nenorocit.

www.digibuc.ro

Îl priveam cu coada ochiului, ştergîndu-mi lacrimile, şi vedeam bine că mîhnirea mea îl întrista mult. În sfîrşit, după o convorbire lungă, ne-am înţeles că, de oarece modelul era neapărat trebuincios, putea să vie, dar în totdeauna aveam să fiu şi eu acolo. Lîngă atelier, era tocmai o cămăruţă mică, foarte încăpătoare, de unde puteam să văd fără să fiu văzută. E ruşinos, îmi vei zice tu, să fii geloasă de astfel de femei şi să o mai şi arăţi într'aşa chip. Dar vezi tu, fetiţo, trebuie să treci prin astfel de împrejurări ca să poţi vorbì de ele.

A doua zi modelul trebuia să vie. Îmi iau dar inima în dinţi, şi mă aşez în cămăruţa mea, după ce mă înţelesesem hotărît că la cea mai mică lovitură dată în perete, bărbatul meu să vie la mine.

Abia mă închisesem, cînd uriciosul model din ziua trecută soseşte, gătită cum dase Dumnezeu, cu o înfăţişare atît de sărăcăcioasă, că mă întrebam cum am putut fi geloasă de o femeie care se duce pe stradă fără manşete albe la mînă, şi pe umeri cu un şal vechiu cu ciucuri verzi. Ei bine, scumpa mea, cînd

www.digibuc.ro

am văzut-o aruncîndu-şi, în mijlocul atelierului, şalul şi rochia, desbrăcîndu-se cu atîta uşurinţă, cu atîta nerușinare, am fost mișcată cum nu-ți poți închipui. Mînia mă înnăbuşia... lute lovesc în perete... Ştefan soseşte; tremuram, îngălbenisem. El rîde de mine, mă sfătuieşte binişor şi se întoarce la lucru.

Acum femeia era în picioare, pe jumătate goală, cu părul lung desfăcut, căzînd cu greutate, lucitor, pe spate; nu mai era făptura de adineoarea, dar aproape o statuă, cu toată înfăţişarea ei obosită şi de rînd.

Aveam inima strînsă, totuşi nu zisei nimic. Deodată aud pe bărbatul meu că strigă: „*Gamba* stîngă... înaintează gamba stîngă!..." Şi, cum modelul nu înţelegea bine, el se apropiă de dînsa şi... vai! de data asta nu mă putui oprì.

Lovesc, nu mă aude. Lovesc din nou cu furie. Ştefan aleargă cu sprînceana puţin încreţită, în fierbinţeala muncei.

„Aide, Armando... fii cuminte!.."

Iar eu, cu faţa scăldată în lacrimi, îmi sprijineam capul pe umărul lui:

„Dragul meu, lucrul ăsta e mai tare ca mine, nu pot, nu pot".

www.digibuc.ro

Atunci, deodată, fără să-mi răspundă, trecù în atelier şi făcù semn groaznicei celeea de femeie să se îmbrace şi să plece.

Cîteva zile Ştefan nu se duse la atelier. Rămase lîngă mine, nu mai ieşia, nu vroia să-şi mai vadă prietenii; de altfel era mereu bun, dar părea tare mîhnit!...

Odată îl întrebai foarte sfioasă; „Nu mai lucrezi“? Ceea ce-mi atrase acest răspuns: „Nu se lucrează fără model“. Nu avui îndrăzneală să stăruiesc, căci simţeam cît eram de vinovată, şi că avea dreptul să fie nemulţumit de mine.

Totuşi, cu multe desmierdări şi drăgălăşenii, îl hotărîi să se întoarcă în atelier, şi să încerce să-şi sfîrşească statua din... Cum spun ei la asta... din *şic*, adică din închipuire; în scurt, după cum îl povăţuise mămiţa.

Eu găseam lucrul acesta foarte uşor de făcut; dar sărmanului băiat, îi venea tare greu.

În fiecare seară se întorcea enervat, desnădăjduit, aproape bolnav.

Pentru a-l îmbărbăta, mă duceam des să-l văd.

Îi ziceam totdeauna: „E încîntător!“ Dar

www.digibuc.ro

dreptul era că statua nu înainta de loc. Nici nu știu dacă lucra la dînsa. Cînd soseam, îl găseam totdeauna fumînd pe divan, sau făcînd gogoloașe de lut pe care le arunca cu turbare în perete.

Într'o după amează, pe cînd eram acolo, și mă uitam la biata „damă romană“, modelată pe jumătate, atît de înceată la ieșirea ei din baie, o idee ciudată îmi trecù prin minte. Romana era aproape de statura mea... poate la urmă urmelor aș putea...

„Ce e o gambă frumoasă?“ întrebaiu deodată pe bărbatul meu.

Îmi explicâ foarte pe larg, arătîndu-mi ceea ce mai lipsea statuii și ce nu putea izbutì să-i dea fără un model.... Sărmanul băiat!.. Avea un aer atît de nefericit cînd îmi spunea acestea....

Știi ce am făcut?....

Zău, n'o fi fost a cătării ce încercam, dar trebuia; am ridicat cu îndrăzneală vălul ce zăcea aruncat într'un colț, m'am dus în cămăruța mea, pe urmă, binișor, fără să zic o vorbă, pe cînd Ștefan se uita încă la statuă, am venit să mă pun pe soclu în fața lui,

www.digibuc.ro

în costumul şi 'n mişcarea în care văzusem pe spăimîntătorul model....

Ah, scumpa mea, ce mirat a fost cînd a ridicat, capul..

Îmi venea să rîd şi să plîng.

Mă înroşisem.... Şi afurisita de muselină trebuia s'o potrivesc din toate părţile.... Dar ce-mi păsa!.. Ştefan era atît de încîntat că lucrul ăsta m'a liniştit îndată.

Închipuieşte-ţi dragă că, dacă l-aş crede....

. . . . . .

www.digibuc.ro

VĂDUVA UNUI OM MARE

www.digibuc.ro

IX

VĂDUVA UNUI OM MARE

Cînd se zvoni că se căsătoreşte a doua oară, nu se mirâ nimeni. Cu tot geniul lui, ba poate chiar tocmai din pricina asta, bărbatul ei d'întâi, un om mare, o silise să îndure cincisprezece ani de zile o viaţă aspră, turburată de mofturi, de ciudăţenii vestite, despre care vorbise uneori întreg Parisul.

Pe drumul cel mare al gloriei, pe care-l străbătuse biruitor, fulgerător, ca toţi acei ce sînt sorţiţi să moară de tineri, ea îl urmase supusă, sfioasă, şezînd într'un colţ al carului lui de izbîndă, aşteptîndu-se mereu la ciocniri.

Cînd, ne mai putînd suferi se plîngea, părinţii, prietenii, — toată lumea era în potriva ei: „Respectează-i slăbiciunile, îi ziceau, sînt

www.digibuc.ro

scăderile unui zeu. Nu-l turbura, nu-l stingherì. Gîndeşte-te că bărbatul dumitale nu e numai al dumitale: el e cu mult mai mult al ţării, al artei, decît al familiei... şi cine ştie dacă fiecăreia din greşelile ce i le dai în spate, nu-i datorăm opere minunate?“

Totuşi, la urma urmei, ostenită de atîta răbdare, se răsvrătì, se îndignă, aşa că în clipa cînd marele om murì, era tocmai gata să înainteze cerere de despărţenie şi să-şi tîrască numele frumos şi vestit pe foaia a treia a gazetelor de scandal.

După frămîntările acestei căsnicii nenorocite, a grijilor, a celei din urmă boale şi-a loviturii neaşteptate, a morţii, care îi redeşteptase pentru o clipă dragostea ce-o avusése în trecut, cele dintăi luni ale văduviei, fură pentru tînăra femeie izbăvitoare, odihnitoare, ca o cură de băi.

Singurătatea silită, farmecul liniştit al durerii stîmparate, îi dădură, la treizeci şi cinci de ani, o a doua tinereţe, aproape tot atît de ispititoare ca cea d'intăi.

De altfel, negrul îi şedea bine, apoi avea înfăţişarea demnă, puţin cam mîndră, a femeii rămasă stingheră în viaţă, care

www.digibuc.ro

avea întreaga cinste a unui nume mare de purtat.

Foarte îngrijată de faima răposatului, — faima aceea blestemată pe care o plătise cu atîtea lacrimi şi care acuma creştea din zi în zi, ca o floare rară, hrănită din pămîntul negru al mormîntului, — se înfăşura în zăbranice lungi şi întunecate, şi se ducea pe la directorii de teatru, la editori, făcînd să se iee din nou operele bărbatului ei, supraveghind tipărirea celor rămase după moarte, a manuscriptelor neisprăvite, punînd în toate aceste amănunte un fel de grijă măreaţă, un respect de altar.

Tocmai în vremea aceasta o întîlnì bărbatul ei de-al doilea. Era un muzicant, şi el, un muzicant aproape necunoscut, autor al unor valsuri, al unor melodii, şi a două mici opere ale cărora partiţii tipărite, nespus de frumos, nu se vînduseră după cum nici nu se jucaseră. Cu un chip plăcut, cu o avere mare care-i rămăsese de pe urma unei familii cît se poate de burgheze, avea, mai pre sus de toate, respectul desăvîrşit al geniului, curiozitatea să cunoască oamenii celebri, şi înfocata nevinovăţie a artiştilor încă tineri.

www.digibuc.ro

De aceea, cînd i se arăta nevasta maestrului, îl apucâ ameţeala. I se părea că vede aidoma icoana muzei glorioase. Îndată se şi amoreză, şi fiindcă văduva începuse să poftească puţină lume, el făcù să fie primit.

Acolo, în lumina de geniu ce plutea încă în toate colţurile salonului, patima i se mărì; vedea bustul maestrului, pianul unde compunea, partiţiunile împrăştiate peste toate mobilele, melodioase chiar şi la privit, ca şi cînd, din foile lor deschise, frazele scrise ar fi răsunat muzical.

Farmecul adevărat al văduvei, ţintuit într'această amintire aspră, ca într'un cadru ce o prindea de minune, îl înnebunì de dragoste.

După ce stete îndelung pe gînduri, băiatul îi mărturisì patima, dar în cuvinte foarte smerite şi sfioase... „Ştia cît de neînsemnat era el în ochii ei. Înţelegea cu ce părere de rău şi-ar schimba numele său vestit, pe cel necunoscut şi trecător al lui...“ Şi o mie de alte copilării ii soiul ăstora.

Trebuie să ştiţi că'n fundul inimei, doamna era foarte măgulită de cucerirea ce făcuse, dar

www.digibuc.ro

făcea pe femeia cu sufletul sdrobit, şi îşi luă aerele dispreţuitoare, ostenite, ale femeii a căreia viaţă sfîşiată e lipsită de nădejdea unui nou început; şi dînsa, care nu fusese nici odată mai liniştită ca de la moartea marelui om, găsea încă lacrimi cu care să-l plîngă, o ardoare învăpăiată, cînd vorbea despre el.

Bine înţeles că lucrul acesta nu făcù decît să înflăcăreze, şi mai mult, pe îndrăgostit, să-l facă şi mai stăruitor.

În scurt, această văduvie neîmblînzită se sfîrşì printr'o căsătorie; dar văduva nu se dete învinsă, şi, cu toate că se măritase, rămase mai mult ca or' cînd văduva unui om mare, înţelegînd că, în ochii bărbatului ei de-al doilea, aceasta era adevărata ei trecere.

Simţindu-se mai puţin tînără ca dînsul, şi ca să-l împiedice să bage de seamă aceasta, îl copleşa cu dispreţul ei, cu un fel de milă nedesluşită, cu'n fel de părere de rău pentru pasul nepotrivit ce făcuse, părere tăcută şi jignitoare. Dar el nu se mîhnea; din potrivă. Era prea încredinţat de micimea lui, şi găsea foarte firesc ca amintirea unui asemenea om să fi prins atîta stăpînire pe o inimă!...

www.digibuc.ro

Pentru a-l ţine în starea asta de umilinţă, dînsa citea cîteodată, cu el, scrisorile ce maestrul i le scrisese pe cînd se amorezase de ea.

Această reîntoarcere la trecut o întinerea cu cincisprezece ani, îi dădea vlaga femeii frumoase, iubite, văzută prin întreg potopul de vorbe drăgostoase, şi încîntătoare ale patimei scrise. Dacă se schimbase acuma, tînărului ei bărbat puţin îi păsa; el o adora, mîngîindu-se astfel prin cuvintele altuia, făcîndu-şi din asta o fală ciudată. I se părea că, la aceste rugăminţi aprinse, se adăogau ale lui, şi că moştenea astfel, un întreg trecut de dragoste.

Ciudată pereche!.. Mai ales în lume să-i fi văzut. Îi zăream cîteodată la teatru; nimeni n'ar fi recunoscut într'însa pe femeia fricoasă, sfioasă, care întovărăşia altădată pe *maëstro*, şi care sta pierdută în umbra uriaşă pe care el o arunca împrejurul său.

Acuma se arăta dreaptă, la marginea lojii, şi cu mîndria privirilor ei atrăgea pe toate celelalte.

S'ar fi zis că avea pe cap nimbul întăiului bărbat, al cărui nume răsuna împrejurul

www.digibuc.ro

ei ca un omagiu, sau ca o bănuire. Celălalt şedea puţin mai în urmă şi, cu faţa îngrijată a celor jertfiţi în viaţă, îi urmărea toate mişcările, căutînd să o îndatoreze. La ei în casă, ciudăţenia asta era şi mai bătătoare la ochi. Îmi aduc aminte de o serată ce dădură, la un an după căsătoria lor. Bărbatul se primbla printre mulţimea musafirilor săi, mîndru, puţin cam turburat că vedea la dînsul atîta lume. Femeia, dispreţuitoare şi melancolică, *superioară*, făcea în seara aceea pe văduva unui om mare cum nu se putea mai bine.

Avea un anumit fel de a-şi privi bărbatul aşa, peste umăr, de a-i spune: „bietul meu prieten,“ şi de a-l însărcina cu tot salahorlîcul primirii, cu un aer ce par'că-i zicea: „nu eşti bun decît de asta“. Împrejurul ei se strîngea cercul de prieteni de-altădată, — dintre aceia cari luaseră parte la strălucitoarele începuturi ale maestrului, la luptele şi la izbînzile lui.

Cu ei dînsa se alinta, făcea pe fetiţa.

O cunoscuseră atît de tînără! Mai toţi o chemau pe nume: „Anaïs“. Era ca un ce-

www.digibuc.ro

naclu, de care bietul bărbat se apropia respectuos, ca să audă vorbindu-se de înaintaşul lui. Îşi aduceau aminte de *premierele* glorioase, de serile de bătaie, mai toate cîştigate, apoi de obiceiurile marelui om, de felul cum lucra, cînd, pentru a-i venì inspiraţia, voia ca nevastă-sa să stea lîngă dînsul, înpodobită, decoltată... „Îţi aduci aminte Anaïs?“.

Şi Anaïs suspina, se înroşea... De pe vremea aceea erau şi frumoasele lui bucăţi amoroase, *Savonarola* mai ales, cea mai înflăcărată dintre toate, cu marele ei *duo* scăldat de razele lunei, de mireazma trandafirilor şi de trilurile privighetoarei... un entusiast îl cîntâ la piano, în mijlocul emoţiunii ce stăpînea pe toţi.

La cea din urmă notă a acestei minunate bucăţi, doamna începu să plîngă: „N'am avut niciodată puterea să o ascult fără să plîng!“ zicea dînsa. Şi vechii prieteni ai maestrului, înconjurînd pe nenorocita lui văduvă, cu sincerele lor păreri de rău, veneau rînd pe rînd, ca la o slujbă de îngropare, să-i dea cîte o

www.digibuc.ro

tremurătoare strîngere de mînă: „Aide, aide, Anaïs, fii tare!“.

Şi ce-i mai caraghios, e că bărbatul de al doilea, sta în picioare, lîngă nevastă-sa, mişcat, pătruns de mîhnire, şi împărţea de asemeni strîngeri de mînă, luîndu-şi şi partea lui de mîngîere:

„Ce geniu! Ce geniu!“ zicea, ştergîndu-şi ochii.

Era, şi hazliu, şi înduioşător.

www.digibuc.ro

MINCINOASA

www.digibuc.ro

X

MINCINOASA[1])

Numai o singură femeie am iubit în viața mea, ne spunea într'o zi pictorul D . . . Am petrecut cu dînsa cinci ani de fericire deplină, în bucurii tihnite și rodnice. Pot să spun că ei îi datoresc faima mea de astăzi, atît îmi era munca de ușoară lîngă dînsa, și inspirația de firească.

Îndată ce o întîlnisem, îmi părù că fusese a mea de cînd lumea. Frumusețea, caracterul ei, le avea așa ca'n visurile mele. Femeia asta nu m'a părăsit niciodată; a murit iubindu-mă, la mine acasă, în brațele mele . . .

Ei bine, cînd mă gîndesc la ea, mă gîndesc cu mînie! . . . Dacă mă silesc să mi-o înfățișez astfel precum o văzusem vreme de cinci

[1]) Din această schiță Daudet și-a tras subiectul piesei cu același nume (*La Menteuse*) pe care o scrie în colaborare cu Léon Hennique (în 1892) și se joacă la teatrul Antoine. (Not. Trad).

www.digibuc.ro

ani, în toată strălucirea dragostei ei, cu mijlocul ei înalt şi mlădios, cu paliditatea aurită a feţei, cu trăsăturile ei de evreică orientală, regulate şi gingaşe, în rotunzimea uşoară a obrazului, cu vorba ei înceată, catifelată ca şi privirea, dacă în sfîrşit caut să dau fiinţă acestei vedenii, e pentru a-i spune mai bine: „te urăsc!..“ O chema Clotilda. În casa prietenului nostru al amîndorura, în care ne întîlnisem, o cunoşteau supt numele de D-na Deloche, şi spuneau că e văduva unui căpitan de vapor. Într'adevăr, părea a fi călătorit mult. Adeseori i se întîmpla ca în cursul vorbirii, să spuie: „Cînd eram la Tampico...“ sau: „odată, în rada dela Valparezo...“ În afară de aceasta, nimic din înfăţişarea, din vorba ei, nu destăinuia viaţa hoinară, nimic nu desvelea neorînduiala, furia plecărilor grabnice, a sosirilor neaşteptate. Era pariziană, se îmbrăca foarte cu gust, fără nici unul din burnuzurile, cele atît de ciudate, care fac să se cunoască, dintr'o mie, femeile ofiţerilor şi a marinarilor, veşnic în vestmînte de călătorie. Cînd mi-am dat seama că o iubesc, cea dintăi şi singura mea gîndire fu să o

www.digibuc.ro

cer în căsătorie. Cineva îi vorbì despre mine. Ea răspunse liniştită că nu se va mărita din nou, niciodată. De atunci mă feream s'o mai văd; şi cum gîndirea îmi era atinsă, prea îndreptată spre dînsa ca să mai pot încerca cea mai uşoară muncă, mă hotărîi să călătoresc. Îmi făceam tocmai pregătirile de plecare cînd, într'o dimineaţă, văzui intrînd în odaie, spre marea mea mirare, printre harababura dulapurilor şi-a lăzilor împrăştiate, pe doamna Deloche. „Pentru ce pleci? îmi zise cu blîndeţă... Pentru că mă iubeşti?... Şi eu te iubesc... Numai (aici glasul îi tremurâ puţin) numai că eu sînt măritată". Şi îmi înşirâ povestea ei: un întreg roman de dragoste, de părăsire!

Bărbatul îi era beţiv, o bătea. Se despărţise după trei ani.

Familia ei, cu care părea că se mîndreşte, avea o situaţie înaltă la Paris, dar de la căsătoria ei nu mai vroiră să o primească. Era nepoata rabinului celui mare. Sora ei, văduva unui ofiţer superior, luase în a doua căsătorie pe inspectorul general al pădurii din Saint-Germain. Cît despre dînsa, ruinată

www.digibuc.ro

cum era de către bărbatul ei, păstrase, din norocire, din creşterea desăvîrşită şi foarte îngrijită ce primise, talente de cari se ajuta ca să-şi scoată traiul zilnic. Dădea lecţii de pian în nişte case bogate în şoseaua d'Antin, foburgul Saint-Honoré, şi cîştiga din plin. Istoria era duioasă, dar prea lungă, plină de repeţiri frumoase, de amintiri, alăturea cu drumul, care năclăiesc discursurile femeieşti. De aceia îi trebuise mai multe zile să mi-o povestească. Luasem cu chirie, în Avenue de l'Impératrice, între nişte străzi tăcute şi pajişti liniştite, o căsuţă pentru noi amîndoi.

Aş fi stat acolo un an întreg ascultînd-o, privind-o, fără să mă gîndesc la lucru. Dar ea fu cea dintăi care mă trimise la atelier, şi n'o putui împiedeca să-şi ia lecţiile. Grija ce purta demnităţei în viaţă, mă atinsese mult. Îi admiram sufletul mîndru, deşi mă simţeam puţin cam umilit înaintea voinţei hotărîte, de a nu datora nimic nimănui, decît muncii sale. Toată ziua eram deci despărţiţi; numai seara ne întîlneam în căsuţa noastră. Cu ce bucurie mă întorceam acolo; cît de nerăbdător eram cînd întîrzia să vie, şi cît

www.digibuc.ro

de vesel cînd o găseam sosită înaintea mea! Din alergăturile ei prin Paris, căuta de-mi aducea buchete, flori rare. Adesea o sileam să primească cîte un cadou, dar ea îmi zicea, rîzînd, că e mai bogată ca mine; și, la dreptul, pe lecțiile ei trebuia să capete mult, căci se îmbrăca totdeauna cu o eleganță costisitoare; și negrul, în care se învelea printr'o cochetărie a feței ei frumoase, avea luciri de catifea, sclipiri de satin și de mărgele, o neorînduială de dantele mătăsoase, în cari ochiul mirat, descoperea, supt o simplicitate înșelătoare, lumi întregi de eleganțe femeiești în nuiile de răsfrîngeri ale unei culori unice. De altfel zicea că meseria ei nu-i aducea nici o supărare. Toate elevele ei, fete de bancheri, de zarafi, o adorau, o respectau; și nu o dată îmi arăta cîte o brățară, un inel ce i se da ca recunoștință a muncii ei.

Afară de ceasurile de lucru, nu ne părăseam niciodată; nu ne duceam nicăiri. Numai Duminica dînsa pleca la Saint-Germain ca să vadă pe vară-sa, femeia inspectorului general, cu care de cîtva timp se împăcase. O întovărășeam la gară. Se întorcea chiar în

www.digibuc.ro

aceeași seară, și adeseori, în zilele lungi, ne dam întîlnire la o stație din drum, pe marginea unei păduri. Atunci îmi povestea despre vizita ei, despre sănătatea și frumusețea copiilor și fericirea căsniciei aceleia. Astea mă mîhneau; mă gîndeam că dînsa era lipsită pentru totdeauna de-o adevărată familie, și îmi îndoiam dragostea, ca s'o fac să uite lucrul acesta, care trebuia să încerce crud un suflet ca al ei.

Vreme fericită de muncă și de încredere!... Nu presupuneam nimic. Tot ce-mi spunea părea atît de adevărat, atît de firesc!.. Nici nu-i bănuiam decît un lucru. Cîteodată vorbindu-mi de casele în cari se ducea, de familiile elevelor ei, îi venea belșug de amănunțimi, de încărcături pe cari și le închipuia alandala. Pe cît de liniștită, pe atît de multe romane vedea în totdeauna împrejurul ei, și își petrecea viața în alcătuiri dramatice. Deșertăciunile acestea îmi turburau fericirea. Eu, care aș fi vrut să mă depărtez de restul lumii pentru ca să trăiesc închis lîngă dînsa, o găseam prea legată de lucruri ce nu ne priveau. Dar trebuia să iert cusurul acesta unei femei tinere

www.digibuc.ro

şi nenorocite, a căreia viaţă fusese până atunci un roman trist şi-al căruia desnodământ nu se ştia cum avea să fie. O singură dată avui o bănuială, sau mai curînd o presimţire. Într'o duminică seară, nu se întorsese la culcare. Eram desnădăjduit. Ce să fac? Să mă duc la Saint-Germain? Puteam să dau lumii de vorbă pe socoteala ei. Totuşi, după o noapte îngrozitoare, eram hotărît să plec, cînd, dînsa sosi palidă de tot, tulburată: soră-sa era bolnavă; trebuise să rămîie ca să o îngrijească. Am crezut ceea ce-mi spunea, fără să mă îndoiesc de acest şivoiu de vorbe ce se revărsa la cea mai mică întrebare, înnecînd mereu ideia principală supt un potop de amănunte nefolositoare: ceasul cînd sosise, necuviinţa unui funcţionar al gării, o întîrziere de tren. În săptămîna aceea se duse de două sau de trei ori să doarmă la Saint-Germain; pe urmă, boala sfîrşindu-se, ea îşi luă viaţa obişnuită şi liniştită. Din nenorocire, cu puţin după aceea, fu rîndul ei să cadă bolnavă. Într'o zi se întoarse dela lecţie, tremurînd, udă, cu fierbinţeli. Repede, dădù 'ntr'un jungĥiu şi îndată îmi spuse şi doctorul că nu mai era scăpare! Fui cuprins

www.digibuc.ro

o durere nebună, fără de margini. Pe urmă nu mă gîndii decît să-i îndulcesc cele din urmă ceasuri. Familia ceea pe care o iubea atîta, de care era atît de mîndră, vroiam s'o aduc la patul ei. Fără să-i spun nimic, scrisei întăi surorei ei la Saint-Germain, şi eu însumi alergaiu la unchiul său, la marele rabin. Nu ştiu la ce ceas nepotrivit sosii... prăbuşirile cele mari tulbură viaţa pănă la fund, o clătină în cele mai mici amănunţimi ale ei . . . .

Îmi pare că rabinul era tocmai pe la mijlocul mesei. Venì foarte spăimîntat, de mă primì în anticameră.

„Domnule, îi spusei, sînt clipe cînd toate vrăjbile trebuiesc înnăbuşite“ . . .

El se întoarse cu obrazul său respectabil, foarte mirat, spre mine. Începui iar:

„Nepoata dumneavoastră e pe moarte! . .

— Nepoata mea?!.. Vă înşelaţi; eu nu am nici o nepoată.

— Ah, vă rog, domnule, uitaţi patimile mici de familie... Vă vorbesc de doamna Deloche, nevasta căpitanului . . .

—„Nu cunosc pe doamna Deloche... Te în-

www.digibuc.ro

credinţez că greşeşti, dragul meu". Şi, încet, mă împinse spre uşă, luîndu-mă drept un înşelător sau un nebun. Trebuie să fi avut un aer foarte ciudat într'adevăr. Ceea ce aflam era atît de neaşteptat şi de grozav! Aşa dar mă minţise! Pentru-ce? Deodată îmi venì o ideie. Spusei să mă ducă la casa uneia din elevele ei, de care îmi vorbise mereu, fiica unui bancher foarte cunoscut. Întrebaiu pe servitor: — „Doamna Deloche?

— Nu şade aici...

— Da, ştiu asta... E o doamnă care dă lecţie de pian — domnişoarelor dumnevoastră.

— Noi nu avem domnişoare şi nici chiar pian. Nu înţeleg ce voiţi să spuneţi". Şi, necăjit, îmi închise uşa în nas. Nu mă dusei mai departe să cercetez. Eram încredinţat că pretutindeni aveam să dau peste acelaş răspuns, şi aceeaşi desminţire. Întorcîndu-mă în biata noastră căsuţă, mi se înmânâ o scrisoare ştampilată de la Saint-Germain. O deschisei ştiind de mai înainte cele ce cuprindea. Nici inspectorul general nu cunoaştea pe doamna Deloche. De altfel nu avea nici nevastă, nici copìi.

www.digibuc.ro

Aceasta fu cea din urmă lovitură. Astfel, vreme de cinci ani, fiecare din vorbele ei fuseseră o minciună... Mii de gînduri de gelozie mă coprinseră deodată. Şi, nebuneşte, fără să-mi dau seama ce fac, intraiu în odaia în care dînsa îşi trăgea sufletul. Toate întrebările cari mă chinuiau, izbucniră deodată în faţa acestui pat de durere: „Ce căutai la Sainte-Germain, Dumineca? la cine îţi petreceai zilele? Unde-ai dormit în noaptea aceea? Hai, răspunde-mi!“ Şi mă plecam asupra ei, cătîndu-i în fundul ochilor, încă mîndri şi frumoşi, răspunsurile ce aşteptam cu neliniște; dar ea rămase mută, nemişcată. Începui din nou, tremurînd de turbare: „Nu dădeai lecţii. Am fost pretutindeni. Nimeni nu te cunoaşte... Atunci de unde aveai banii, dantelele, giuvaerurile acele?“ Dînsa îmi aruncă o privire de o mîhnire spăimîntătoare, şi asta fu tot... Într'adevăr, trebuia să o cruţ, să o las să moară în pace... Dar o iubisem prea mult. Gelozia era mai tare ca mila. Urmai: „ M'ai înşelat vreme de cinci ani. M'ai minţit în toate zilele, — la fiecare ceas... Îmi cunoşteai viaţa mea toată, şi eu nu ştiam

www.digibuc.ro

nimic dintr'a ta. Nimic, nici măcar numele tău. Căci nu e numele tău, acel pe care îl porţi, nu-i aşa? Ah, mincinoasa, mincinoasa! S'o vezi că moare şi să nu-i poţi zice pe nume!... Vreau să ştiu cine eşti? Dè unde vii? Ce-ai căutat de te-ai amestecat în viaţa mea? Da' vorbeşte-mi odată! Spune-mi ceva"... Silinţi zadarnice!... În loc să răspundă, îşi întoarse cu greutate capul spre părete, ca şi cum i-ar fi fost teamă ca cea din urmă-i privire să nu-mi destăinuiască taina ei... Şi aşa a murit nenorocita!...

A murit ferindu-se, mincinoasă până la sfîrşit.

www.digibuc.ro

CONTESA IRMA

www.digibuc.ro

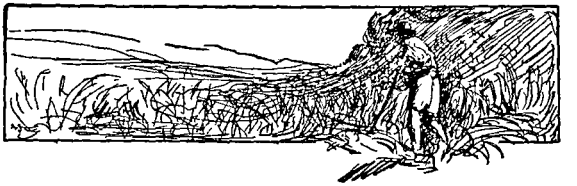

XI

CONTESA IRMA

„D-nul Carol D'Athis, om de litere, are onoarea a vă face cunoscut naşterea fiului său Robert. Copilul e sănătos“.

Tot Parisul literar şi artistic a primit, sînt vreo zece ani de-atunci, acest bileţel de poftire, pe hîrtie satinată, cu armele conţilor D'Athis-Mons, dintre care cel din urmă, Carol D'Athis putuse — deşi atît de tînăr încă — să-şi facă un adevărat renume de poet

„... Copilul e sănătos.“

Dar mama? A! despre dînsa, nu se spunea nimic. Toată lumea o cunoştea destul de bine. Era fiica unui bătrîn hoţ de vînat din Seine-et-Oise, un fost model, căreia îi spunea Irma Sallé, şi al căreia portret se tîrîse prin toate expoziţiile, după cum originalul lui prin toate atelierele.

www.digibuc.ro

Fruntea îngustă, buza ridicată ca la chipurile tice, obrazul de ţărancă pe care întîmplarea îl închegase în linii regulate — o păzitoare de curcani cu trăsături greceşti, — faţa puţin cam pîrlită ca la toţi acei ce copilăresc în aerul slobod, şi care aşterne părului bălaiu luciri de mătasă palidă, dădeau strengăriţei un fel de raritate sălbatică, pe care o împlineau doi ochi de un verde încîntător, adînciţi supt sprincenele stufoase. Într'o noapte, ieşind dela balul Operei, D'Athis o dusese să cineze, şi de doi ani cina nu se mai curmase. Dar, deşi Irma intrase cu totul în viaţa poetului, acest bilet de poftire, obraznic şi aristocratic, arăta în deajuns ce puţin loc ţinea femeia în casă. Într'adevăr, în această căsnicie de azi pe mîne, dînsa nu era nimic mai mult decît o grijitoare, care aducea în mînuirea gospodăriei poetului-gentilom asprimea firii ei îndoită, de ţărancă şi de curtezană, şi care îşi da toate silinţele să se facă cu or'ce preţ neapărat trebuitoare. Era prea grosolană şi prea proastă să'nţeleagă cît-decît din geniul lui Athis, din frumoasele lui versuri alese şi de salon, care făceau dintr'însul un fel de Tennyson parizian,

www.digibuc.ro

ştiuse totuşi să se plece dispreţului lui, tuturor cerinţelor lui, ca şi cum rămăsese în fundul acestei firi din topor, puţin din admiraţia umilită a ţărancei faţă de nobil, — a roabei faţă de stăpîn. Naşterea copilului nu făcù de cît să întărească neînsemnătatea ei în casă. Cînd bătrîna contesă D'Athis-Mons, mama poetului, femeie distinsă şi din lumea cea mai mare, află că i se născuse un nepot, un viconte mic şi frumos, îi venì poftă să-l vadă şi să-l sărute. Fără de îndoială, că unei foste cititoare a reginei Maria-Amalia, îi venea destul de greu să ştie că moştenitorul unui nume atît de mare avea o astfel de mamă; dar, ţinîndu-se de formula bileţelelor de înştiinţare, bătrîna doamnă uitâ că fiinţa aceea trăia. Ea hotărî să se ducă să vadă pe copil la doică, în zilele cînd era încredinţată că nu putea întîlnì pe nimeni acolo. Îl admirâ, îl alintâ, îl adoptâ în inima ei, îşi facù din dînsul idolul ei, cu acea dragoste din urmă a tuturor bunicelor cari iau aceasta de pricină să mai trăiască încă vreo cîţi va ani, pentru a vedea pe micuţi crescînd şi făcîndu-se mari... Pe urmă, cînd *muţunachi* fu puţin mai mare, cînd fu luat să stee cu tatăl şi

www.digibuc.ro

mama lui, contesa, neputînd curma scumpele sale vizite, se făcù din amîndouă părţile o înţelegere! Cînd bunica trăgea clopoţelul Irma trebuia să se facă nevăzută, cu umilinţă, în tăcere; sau trimeteau pe copil la bunică-sa; şi, răsfăţat de amîndouă mamele, dînsul le iubea deopotrivă, dar se mira că fiecare îl desmierda într'altfel. D'Athis, nepăsător, furat cu totul de versurile lui, de faima lui ce se mărea, — se mulţumea să adore pe micul său Robert, vorbind de el la toată lumea. Îşi închipuea că copilul era al lui, numai al lui; dar această părere nu ţinù mult.

„Aş vrea să te văd însurat, îi zise într'o zi mama lui.

— Da..., dar copilul?

— Fii fără grijă! Ţi-am găsit o fată nobilă, săracă, şi care te iubeşte mult. Am făcut-o să recunoască pe Robert, ba s'au şi împrietenit de mult chiar. De altfel, în cel dintăi an, voiu ţinea pe copilaş la mine. Pe urmă, vom vedea.

— Dar fata ... fata ceea? încercă să amintească poetul, roşindu-se puţin; căci era întăia dată cînd vorbea de Irma în faţa mamei lui.

www.digibuc.ro

— Asta-i!... răspunse bătrîna contesă rîzînd, îi vom face o zestre frumoasă şi sînt foarte încredinţată că o să găsească să se mărite şi dînsa. Burghezul parizian nu crede în erezuri! Chiar în seara aceea D'Athis, care niciodată nu fusese nebun după amanta lui, îi vorbì de aceste orînduieli, şi-o găsì ca întotdeauna supusă şi gata la toate. Dar a doua zi, cînd se întoarse acasă, mama şi copilul plecaseră. De abia îi descoperiră la tatăl Irmei, într'o cocioabă mică, păcătoasă, pe marginea pădurii Rambouillet; şi cînd poetul sosì, fiul lui, prinţişorul lui, numai în catifea şi în dantele, sălta pe genunchii bătrînului vînător, se juca cu luleaua lui, alerga după găini, fericit că-şi scutura buclele bălane în aerul slobod. D'Athis, deşì foarte emoţionat, vroì să iee lucrurile în glumă, să întoarcă pe amîndoi fugarii la dînsul. Dar Irma nu înţelegea lucrul astfel. O goneau din casă,—bine; dar îşi lua copilul. Ce putea fi mai firesc?... Ca s'o hotărască să vie acasă, poetul fu silit să-i făgăduiască, nici mai mult nici mai puţin, decît că se lipseşte de căsătoria pregătită.

Ba încă ea îi mai adăogă: Prea multă

www.digibuc.ro

vreme uitase că dînsa era mama lui Robert. Ca să se ascundă veşnic, ca să fugă or'de cîte ori D-na D'Athis sosea, nu mai era de îndurat. Copilul era acum destul de mare, şi dînsa numai vroia să fie supusă, în faţa lui, la astfel de înjosiri. Se învoiră că deoarece, D-na D'Athis nu voia să se întîlnească cu amanta fiului său, ea să nu mai vie la dînsul, dar să-i ducă în toate zilele copilul. Atuncea începù pentru bătrîna bunică un adevărat chin. În toate zilele se găseau pricini cari înpiedecau să-i trimeată pe Robert: sau tuşea; sau era frig; sau ploua. — Pe urmă erau plimbările, călaria, gimnastica . . . Biata bătrînă nu-şi mai vedea nepoţelul. Întăi vruse să se plîngă lui D'Athis; dar numai femeile singure au taina acestor mici războiri. Şiretlicurile lor rămîn nevăzute, ca şi cusăturile ascunse care ţin volanele şi dantelele rochiilor lor. Poetul nu era în stare să înţeleagă ceva, şi bunica, mîhnită, îşi petrecea viaţa în aşteptarea drăguţului ei copil, îl pîndea pe stradă, cînd ieşea cu un servitor; şi prin sărutările tainice, ce le dădea, prin privirile furişate ce arunca, îşi mărea

www.digibuc.ro

patima ei de mamă, fără să ajungă vreodată să şi-o sature.

În vremea asta, Irma Sallé, tot prin ajutorul copilului, îşi făcea cale în inima tatălui. Acuma era capul casei: primea, dădea serbări, ca o femeie ce avea să rămîie unde era. Totuşi purta grijă să spuie din cînd în cînd, vicontelui celui mic, în faţa tatălui lui: „Îţi aduci aminte de găinele bunicului Sallé? Vrei să ne mai ducem pe la el?“ Şi prin această veşnică ameninţare de plecare, ea pregătea calea către căsătoria desăvărşită.

Îi trebuì cinci ani, ca să ajungă contesă; dar în sfîrşit ajunse... Într'o zi, poetul venì tremurînd, şi făcu cunoscut mamei sale că era hotărît să se însoare cu iubita lui; iar bătrîna damă, în loc să se mînie, primì grozăvia drept o liberare, ne văzînd în căznicia asta decît putinţa să se apropie de copil, să iubească fără piedică pe micul ei Robert. Dreptul e, că adevărată lună de miere fu pentru bunică. D'Athis, după nebunia asta, puse la cale să se ducă o vreme din Paris. Se simţea stînjinit. Şi cum copilul, spînzurat de fustele mamei lui, tîra după dînsul toată casa, se duseră să

www.digibuc.ro

se aşeze în ţinutul Irmei, lîngă găinele lui moş Sallè, în casa cea mai ciudată, cea mai nepotrivită ce se poate închipuì. Bunicuţa D'Athis şi bunicul Sallé, se întîlneau în fiecare seară, cînd se culca nepoţelul. Bătrînul vînător cu luleaua priponită în colţul gurei, şi fosta cetitoare a Castelului, cu părul pudrat, cu aerul său măreţ, priveau împreună copilul frumos ce se tăvălea pe covor, şi-l admirau de-opotrivă amîndoi. Una îi aducea dela Paris jucăriile cele mai noi, cele mai strălucitoare, şi mai scumpe; celalalt îi fabrica fluere minunate din bucăţele de soc; şi zău, că *Delfinul* şovăia în alegere.

La urma urmei, printre toate fiinţele acele, adunate cu sila parcă, împrejurul leagănului copilului, singur într'adevăr nenorocit era Carol D'Athis. Inspiraţia sa elegantă suferea de viaţa asta în fundul pădurilor, ca acele pariziene delicate pentru care cîmpul are prea mult aer şi prea mult suc. Nu mai lucra, şi departe de acel Paris grozav, care îşi închide atît de repede porţile în urma celor duşi, se şi simţea aproape uitat. Din norocire copilul era acolo şi cînd copilul zîmbea, tatăl

www.digibuc.ro

nu se mai gîndea la izbînzile lui de poet, nici la trecutul Irmei Sallé. Și acuma, vreți să știți desnodămîntul acestei drame unice în felul ei? Citiți bileţelul încadrat în negru ce l-am primit acuma cîteva zile, și care e cea din urmă foaie a acestei aventuri pariziene:

„*Domnul conte și Doamna contesă D'Athis au durerea a vă face cunoscut moartea fiului lor Robert*“.

Nenorociții!!.. numai închipuiți-vi-i pe cîteși patru, privindu-se, acolo, în fața leagănului gol!..

www.digibuc.ro

DĖSTĂINUIREA HAINEI UNUI ACADEMICIAN

16610 www.digibuc.ro 12

XII

DESTĂINUIREA HAINEI UNUI ACADEMICIAN

Dimineaţa aceea era dimineaţa unei zile frumoase, pentru sculptorul Guillardin. Numit, din ajun, membru al Institutului, avea să inaugureze, dinaintea celor cinci academii unite, în adunare solemnă, haina sa de academician, o haină minunată, cu palmi verzi, făcută dintr'un postav lucitor şi cu broderii mătăsoase în culoarea speranţei. Haina binecuvîntată, desfăcută, gata să fie pusă, era întinsă pe un jîlţ, şi, în vreme ce îşi înnoda cravata albă, Guillardin, o privea cu dragoste. „Nu-i nevoie să mă grăbesc... Am toată vremea“, gîndea acest om cum se cade.

Drept e că, în înferbînţeala nerăbdării se îmbrăcase cu două ciasuri mai înainte, şi frumoasa doamna Guillardin—totdeauna foarte

[1]) În legătură cu această schiţă, s'ar putea ceti romanul *L' Immortel* (1888) — *Academicianul*, în care Daudet ne dă, în istoricul *Astier-Réhu*, tocmai tipul lui Guillardin, ridicat la treapta unui erou de roman. — (Nota Trad.)

www.digibuc.ro

înceată cînd era vorba de găteala ei, — îi spusese că, mai ales, în ziua aceea, n'avea să fie gata decît tocmai cînd trebuia: „Nici o clipă mai înainte, m'ai auzit?“

Nenorocitule de Guillardin! Ce puteai face ca să-ţi treacă de urît pănă atunci?

„Să-mi mai încerc haina îşi zise el, şi, binişor, ca şi cum ar fi umblat cu un zăbranic ori cu nişte dantele, ridică preţioasa boarfă şi — îmbrăcînd'o, cu o neînchipuită băgare de seamă, veni să se aşeze în faţa oglinzii. Ah! ce chip graţios îi răsfrîngea oglinda! Ce politicos şi drăguţ academician, ouat proaspăt, gras, fericit, zîmbitor, încărunţit, bundoc, cu braţele prea scurte cari aveau, în mînicele noui, o măreţie cam băţoasă şi nefirească. Învederat mulţumit, cum se găsise Guillardin, umbla în lung şi'n lat, se ploconea, ca şi cum ar fi intrat în şedinţă, surîdea colegilor săi de la belearte, lua poze academice. Dar or' cît de mîndru ai fi de persoana ta, nu poţi sta două ceasuri îmbrăcat gata, în picioare, dinaintea oglinzii. La urma urmei, academicianul nostru obosì şi, temîndu-se să nu boţească haina, luă hotărîrea să şi-o scoată, şi s'o puie la loc,

www.digibuc.ro

cu mare luare aminte, pe un jîlț. Iar el se așează drept în față, în celălalt colț al căminului; pe urmă cu picioarele lungite, cu mînile încrucișate pe jileteа de ceremonie, se puse să se gîndească, încîntat, privindu-și haina verde.

Ca și călătorul care, ajuns la sfîrșitul drumului, îi place să-și amintească de primejdiile, de greutățile prin cari a trecut, tot așa Guillardin își perindâ viața lui, an cu an, din ziua cînd începuse sculptura în atelierul Jouffroy. Vai!.. începuturile sînt grozave în meseria aceasta îndrăcită!.. Își amintea iernele fără de foc, nopțile fără de somn, goanele să găsească de lucru, — turburările înnăbușite ce le încerci, cînd te simți mic de tot, pierdut, necunoscut în mulțimea nemărginită care te împinge, te ghiontește, te răstoarnă, strivindu-te. Și cînd știa că el singur, fără sprijinitori, fără avere, putuse să iasă la liman! „Nimic decît prin talentul meu, decît prin talent, domnule!..“ Și cu capul răsturnat, cu ochii pe jumătate închiși, adîncit într'o visare fericită, omul cum se cade își spunea în gura mare: „Numai prin talent, nimic decît prin tal...“

www.digibuc.ro

... Un lung hohot de rîs, sec şi spart, ca rîsul unui bătrîn, îi curmâ vorba, scurt. Guillardin, puţin speriat, se uitâ în odaie, împrejurul lui. Era singur, cu totul singur, între patru ochi, cu haina sa verde, cu acea umbră de academician întinsă solemn în faţă, de cealaltă parte a focului.

Şi totuşi rîsul obraznic urma mereu.

Atunci, uitîndu-se mai bine, sculptorul descoperì că haina verde nu mai era unde o pusese, şedea adevărat în fotoliu, cu poalele ridicate, cu cele două mînici răzimate de braţele jîlţului, cu piepţii umflaţi, semuind pe cineva în carne şi oase. Lucru de necrezut!... dînsa rîdea!

Da, din haina aceea ciudată porneau rîsetele nebune cari o mişcau, o scuturau, o suciau, o făcea să-şi fluture poalele şi, din cînd în cînd, îi ducea cele două mîneci spre coaste, ca şi cum ar fi vrut să oprească acest val de veselie nefirească şi nepotolită. În aceeaşi vreme se auzea un glas mic, şiret, şi răutăcios, care zicea, între două sughiţuri:

„Dumnezeule Dumnezeule!..... Rău e să rîzi, Doamne! Rău e să rîzi!“

www.digibuc.ro

— Mă rog, cine dracu e acolo? întrebă bietul academician făcînd ochii mari. Glasul începù mai şiret şi mai răutăcios:

„Sînt eu, d-le Guillardin, eu, haina d-tale cu palmi, care te aşteaptă să mergi la şedinţă. Îţi cer iertare că ţi-am curmat atît de nepotrivit visurile; dar, crede-mă, era atît de caraghios să te audă cineva vorbind despre talentul dumitale! N'am putut să mă opresc... Ia să vedem, zău, serios era ceea ce spuneai? Crezi oare, în conştiinţă, că talentul dumnitale te-a dus atît de iute, atît de departe, atît de sus în viaţă? Oare el îţi dă tot ce ai: onoruri, poziţie, faimă, avere? Crezi dumneata că asta-i cu putinţă, Guillardin? Înainte de a-mi răspunde, coboară-te în dumneata însuţi, amicul meu. Mai coboară-te, mai...— aşa!... Acuma, răspunde-mi. Vezi că nu îndrăzneşti?

— Totuşi, bîlbîi Guillardin, cu o îndoială hazlie, — am.... am muncit mult.

— Da, mult, foarte mult. Eşti un lucrător, un salahor, un mare muncitor, numeri zilele d-tale, cu ceasul, ca birjarii. Dar raza, dragul meu; albina de aur ce străbate creerul adevăratului artist, punînd într'însul scînteia

www.digibuc.ro

şi sbîrnîitul aripelor ei, cînd oare a sburat şi prin capul dumitale?

Niciodată, o ştii bine. Totdeauna te-a speriat dumnezeeasca, mica albină. Şi totuşi dînsa e aceia care dă adevăratul talent. A! cunosc pe alţii cari lucrează de asemenea, dar altfel decît dumneta; cu toată tulburarea, cu toată ferbinţeala căutătorului şi cari cu toate aceste nu vor ajunge niciodată unde eşti .... Ia să ne înţelegem asupra unui lucru, cît sîntem singuri. Talentul d-tale a fost că ai luat în căsătorie o femeie frumoasă.

— Domnule!... făcu Guillardin, înroşindu-se.

Glasul urmă fără să se sinchisească:

Bravo! Iată o indignare care-mi place. Asta îmi dovedeşte ceea ce toată lumea ştie de altmintrelea: fără de îndoială eşti mai mult prost decît mehenghiu ... Ho, Ho! ... n'ai nevoie să-mi întorci ochii ăştia furioşi. Şi mai întăi, dacă mă atingi, dacă am o singură cută falsă, sau o ruptură, îţi va fi peste putinţă să mergi la şedinţă; şi doamna Guillardin nu va fi mulţumită. Căci la urma urmei, ei i se cuvine gloria acestei zile frumoasei. Pe dînsa vor primi-o acum cele cinci aca-

www.digibuc.ro

demii; și te încredințez că dacă aș sosì la Institut, turnată pe mijlocul ei frumos, mereu elegant și drept, cu toată vrîsta ce-o are, aș avea o altfel de izbindă decît cu dumneata. Ce dracu, domnule Guillardin, trebuie să ne dăm seamă cum stau lucrurile!... Îi datorești totul femeii acestia, tot: casa d-tale, cei patruzece de mii de franci venit, crucile, laurii, medaliile....

Și, cu o mișcare de ciung, haina verde cu mîneca sa brodată, arăta nenorocitului sculptor diplomele spînzurate pe pereții pologului dela patul său. Pe urmă, ca și cum ar fi vrut să chinuiască mai bine pe victima sa, să-și ia toate înfățișările, toate apucăturile, haina crudă se apropiâ de cămin și, plecîndu-se înainte spre jîlț, îi vorbì cu un aer bătrîncios, taínic și familiar, cu tonul unei vechi prietenii.

„Haide moșule, parè că te supără cele ce-ți spun. Trebuie totuși să știi și tu ce știe lumea toată. Și cine să ți le spuie, dacă nu haina ta? Hai, să judecăm puțin. — Ce aveai cînd te-ai însurat? Nimic!.. Ce ți-a adus nevasta ta? Sfanț!.. Atunci cum îți explici averea ta de-acuma? O să-mi zici iar că ai muncit mult.

www.digibuc.ro

Dar, nenorocitule, lucrînd ziua şi noaptea, cu toate înlesnirile şi comenzile guvernului cari sigur că nu ţi-au lipsit dela căsătoria ta, n'ai putut cîştiga mai mult de cincisprezece mii de lei pe an. Crezi tu că asta ar fi fost de ajuns pentru o casă ca a voastră? Gîndeşte-te că frumoasa doamnă Guillardin a trecut totdeauna drept o elegantă ce mergea prin toate cercurile în cari se cheltuieşte.... Firește, ştiu bine că, închis de dimineaţă pănă seara în atelierul tău, nu te-ai gîndit niciodată la lucrurile astea. Te mulţumeai să zici prietenilor; „Am o nevastă uimitoare, care poartă afacerile pe degete!... Cu ce cîştig, şi cu traiul ce ducem, mai găseşte şi mijlocul să facă economii".

„Tu erai, sărmane, cel care uimeai!.. Adevărul e că te însuraseşi cu una din dihăniile acele frumoase, cum se găsesc în Paris, o femeie ambiţioasă şi galantă, serioasă pe socoteala ta, şi uşoară pe a ei, ştiind să ducă cu acelaş mers afacerile tale ca şi plăcerile ei. Viaţa femeilor ăstora, dragul meu, se aseamănă cu un carnet de bal unde s'ar înşira cifre lîngă numele dansatorilor. A ta a judecat astfel: „Băr-

www.digibuc.ro

batul meu n'are talent, nici avere, nici înfățișare deosebită, dar e un om foarte bun, îngăduitor, încrezător, cît se poate de puțin supărăcios. El să mă lase să petrec liniștită, iar eu mă însărcinez să-i dau ce-i lipsește . . ." Și din ziua aceea, banii, comenzile, crucile tuturor țărilor începù să ploaie în atelierul tău, cu plăcutul lor sunet metalic, cu cordoanele lor de tote culorile.

Privește-mi panglicile gata cari le așteaptă. . . . Pe urmă, într'o dimineață, doamnei îi venì închipuirea — închipuirea frumuseții coapte — să fie femeia unui academician, și, cu mîna ei bine înmănușată, ți-a deschis, rînd pe rînd, toate ușile altarului. Dă!... prietene, cît te-a costat să porți frunza de palm verde, numai colegii tăi or putea să-ți spună.

— Minți, minți. . . . strigâ Guillardin, gîtuit de indignare.

— Ei nu, bătrînule, nu mint . . . N'ai decît să te uiți, peste o clipă, împrejurul tău, cînd vei intra în ședință. Vei vedea batjocura în fundul tuturor ochilor, zîmbete în colțul tuturor buzelor, pe cînd se va șoptì în trecerea ta: „Iată bărbatul frumoasei Doamne Guillardin".

www.digibuc.ro

Căci nici n'o să fii altceva în viaţă, dragul meu, decît bărbatul unei femei frumoase... !“ De dată asta, Guillardin nu se mai stăpînì. Galben de mînie, se repezì, vroì s'o înşface, şi, după ce-i va smulge frumoasa ghirlandă verde, so arunce pe foc această haină o-braznică şi vorbăreaţă; dar iată că o uşă se deschide, şi un glas bine cunoscut, amestecat cu dispreţ şi cu o blîndă îngăduire, îl trezì tocmai la vreme din îngrozitorul vis:

„A, halal să-ţi fie, numai tu eşti în stare să adormi lîngă colţul căminului într'o zi ca aceasta“!... D-na Guillardin îi sta dinainte, încă frumoasă, puţin cam prea măreaţă numai, cu faţa rumenă, aproape tânără supt părul pudrat, supt scînteierea prea înflăcarată a ochilor ei făcuţi. Cu o mişcare de femeie stăpînă pe sine, ea luă haina cu frunzele verzi, şi, iute, cu un zîmbet uşor, ajutâ pe bărbatul ei să o îmbrace, pe cînd bietul om, încă muiat de sudoare visului rău ce avusese, răsuflâ uşurat, gîndind în sine: „Ce fericire!... A fost numai un vis!...“

SFÎRŞIT.

www.digibuc.ro

CUPRINSUL

	Pag.
Cîteva cuvinte asupra traducerilor	3
Notiţă bio-bibliografică	5
Notiţă critică	9
Prolog	13
Doamna Heurtebise	29
Crezul dragostei	43
Transteverina	55
O căsnicie de cîntăreţi	69
O neînţelegere	80
Acte de brutalitate	99
O familie de boemi	117
Fragment din scrisoarea unei femei	129
Văduva unui om mare	141
Mincinoasa	153
Contesa Irma	167
Destăinuirea hainei unui academician	179

www.digibuc.ro

Pentru orice publicaţiune din
„Biblioteca Românească enciclopedică Socec“
Reproducţiunea oprită

www.digibuc.ro

www.digibuc.ro